

Doživljaji rodnih stereotipa među učenicima sednih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće: analiza utjecaja Duge Dinka Šimunovića

Ivančević, Sanela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:079123>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Diplomski rad br. 82_KOMD_2024

Doživljaji rodnih stereotipa među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće: analiza utjecaja *Duge Dinka* Šimunovića

Sanela Ivančević, 0131057499

Koprivnica, srpanj 2024. godine

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Komunikologija mediji i novinarstvo		
STUDIJ	Diplomski studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Sanela Ivančević	MATIČNI BROJ	0131057499
DATUM	26. 6. 2024.	KOLEGIJ	Rodni stereotipi i novinarstvo
NASLOV RADA	Doživljaji rodnih stereotipa među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće: analiza utjecaja Duge Dinka Šimunovića		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Experiences of gender stereotypes among students of the seventh and eighth grades of the Rovišće Elementary School: an analysis of the influence of Rainbow by Dinko Šimunović		
MENTOR	Lidija Dujić	ZVANJE	izv. prof. dr. sc.
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. dr. sc. Krešimir Lacković 2. izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj 3. izv. prof. dr. sc. Lidija Dujić 4. doc. dr. sc. Irena Radej Miličić 5.		

Zadatak diplomskog rada

BROJ 82/KOMID/2024

OPIS

Tema ovoga diplomskog rada jest percepcija rodnih stereotipa među učenicima završnih razreda Osnovne škole Rovišće. U uvodnom, teorijskom dijelu objašnjavaju se ključni pojmovi predrasuda i stereotipa, s naglaskom na rodnim stereotipima, ulogama i diskriminaciji dok se u istraživačkom dijelu rada najprije metodički analizira odabrani književni predložak, a potom iznose rezultati provedenoga anketnog istraživanja.

U radu je potrebno:

- Uvodno postaviti teorijski okvir istraživanog fenomena.
- Definirati metodologiju istraživanja.
- Utvrđiti rodne aspekte Duge Dinka Šimunovića, metodički primjerene učenicima.
- Analizirati rezultate anketnog istraživanja o (ne)prihvatanju rodni stereotipa.
- Izvesti zaključke na temelju provedenih istraživanja.

ZADATAK URUČEN

POTPIS MENTORA

Dujić

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Diplomski rad br. 82_KOMD_2024

Doživljaji rodnih stereotipa među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće: analiza utjecaja *Duge* Dinka Šimunovića

Studentica

Sanela Ivančević, 0131057499

Mentorica

izv. prof. dr. sc. Lidija Dujić

Koprivnica, srpanj 2024. godine

Predgovor

Inspiraciju za pisanje ovoga diplomskog rada pronašla sam u svome iskustvu rada u školi gdje sam se često susretala s rodnom neravnopravnošću između dječaka i djevojčica. Ova iskustva su mi ukazala na duboko ukorijenjene rodne stereotipe, ne samo među djecom, već i među njihovim roditeljima, koji su se ponašali u skladu s patrijarhalnim normama. Svakodnevno svjedočenje takvoj nepravdi potaknulo me da istražim ovu temu kako bih razumjela uzroke i predložila strategije za njihovo ublažavanje unutar obrazovnog sustava. Cilj je ovog rada bio istražiti percepciju rodnih stereotipa među učenicima te analizirati kako ti stereotipi utječu na njihove stavove o rodnim ulogama. Vjerujem da će rezultati provedenog istraživanja doprinijeti dubljem razumijevanju problema i potaknuti promjene koje će smanjiti prisutnost rodnih stereotipa u školama, stvarajući tako pravednije obrazovno okruženje.

Ovaj diplomski rad ne bi bio moguć bez moje mentorice, izv. prof. dr. sc. Lidije Dujić, čija je podrška i stručnost bila neizmijerna te joj ovim putem želim izraziti svoju duboku zahvalnost: hvala što ste bili prava mentorica i oslonac u procesu pisanja ovog rada, kao i cijelog studija!

Zahvaljujem i svojim kolegama s Odjela za komunikologiju, medije i novinarstvo: vaša toplina i podrška učinili su moje iskustvo nezaboravnim! Posebno hvala Loreni, koja je uvijek znala podići moj duh. Veliko hvala prijateljicama koje su strpljivo slušale moje priče o pisanju diplomskog rada i tolerirale moja odbijanja društvenih događanja zbog obaveza, vaša podrška mi je uvijek važna.

Posebna zahvala ide mom dečku Bojanu, koji je bio stalna podrška, ne samo u studentskim mukama, već i u svim životnim izazovima. Neizmijerno sam zahvalna svom kolegi i šogoru Vjeranu, koji je bio moj veliki navijač i poticaj za upis ovog studija. Zahvaljujem i njihovim roditeljima, Sandri i Draženku, na stalnoj podršci.

Na kraju, želim zahvaliti svim članovima svoje obitelji na njihovoj ljubavi i podršci. Hvala mojim roditeljima, Marku i Gini, braći Marinu i Luki, sestri Ivoni te šogoru Marku i šogorici Patriciji. Posebno hvala mojim nećacima Loreti, čija me borba svakodnevno inspirira, Niki, čija odlučnost ruši sve stereotipe, i Lovri, čiji osmijeh liječi sve rane. Hvala vam svima što ste dio mog života i što me činite boljom osobom.

Sažetak

Tema ovoga diplomskog rada bila je istraživanje percepcije rodnih stereotipa među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće, s posebnim naglaskom na književno djelo *Duga* autora Dinka Šimunovića. Cilj rada bio je ispitati u kojoj mjeri učenici prepoznaju rodne stereotipe u djelu te kako ti stereotipi utječu na njihove stavove o rodnim ulogama. Rad je komponiran u tri dijela: teorijski okvir, analiza književnog djela i rezultati ankete. Teorijski dio razrađuje pojmove predrasuda, stereotipa i rodnih stereotipa, pružajući temelj za daljnju analizu. Drugi dio analizira djelo *Duga*, uključujući biografske podatke o autoru i metodološki pristup u obrazovnom kontekstu. Treći dio prezentira rezultate ankete među 118 učenika, potvrđujući postavljene hipoteze da učenici prepoznaju rodne stereotipe u djelu te da ih u određenoj mjeri i podržavaju. Iako rezultati ukazuju na prisutnost rodnih stereotipa, postoji pozitivan trend prema neprihvatanju rodne ravnopravnosti, što naglašava važnost kontinuirane edukacije za smanjenje stereotipa i promociju jednakosti.

Ključne riječi: predrasude, stereotipi, rodni stereotipi, *Duga* Dinka Šimunovića, rodni stereotipi među učenicima

Summary

The topic of this paper was to research the perception of gender stereotypes among the seventh and eighth-grade pupils of Elementary school Rovišće with a special emphasis on the literary work *Rainbow* by Dinko Šimunović. The purpose of the paper was to measure the students' ability to recognise the gender stereotypes in the book and how those gender stereotypes affect their attitudes toward gender roles. The work is divided into three parts: theoretical framework, analysis of the literary work, and the survey results. The theoretical part deals with the terms prejudice, stereotypes, and gender stereotypes, offering the basis for further analysis. The second part analyses the work *Rainbow*, including biographical information on the author and the methodological approach in an educational context. The third part presents the survey results among 118 students confirming the stated hypothesis that students recognise gender stereotypes in the book and support them to a certain extent. Although the results show the presence of gender stereotypes, there is a positive trend towards not accepting gender inequality, which emphasises the importance of continuous education for minimising stereotypes and promoting equality.

Keywords: prejudice, stereotypes, gender stereotypes, *Rainbow* by Dinko Šimunović, gender stereotypes among students

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Predrasude i stereotipi	3
2.1. Predrasude	3
2.2. Stereotipi.....	6
2.2.1. Vrste stereotipa.....	10
2.2.2. Rodni stereotipi	11
3. Dinko Šimunović, učitelj i književnik.....	19
3.1. <i>Duga</i> Dinka Šimunovića	20
3.2. Metodička obrada književnog djela <i>Duga</i> Dinka Šimunovića.....	24
4. Problem, ciljevi i hipoteze istraživanja.....	27
5. Metodologija istraživanja	28
5.1. Sudionici istraživanja	28
5.2. Prikupljanje podataka	29
6. Rezultati i rasprava	30
6.1. Zaključci na temelju analize rezultata istraživanje.....	47
7. Zaključak	49
8. Literatura	52
9. Popis slika i grafova	55
10. Prilozi	57

1. Uvod

Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije omogućuje povezivanje različitih ljudi diljem svijeta. Danas u svakom trenutku možete komunicirati putem poruka, glasovnih ili video poziva s osobom koja je udaljena tisućama kilometara. Internet nam je omogućio da puno brže upoznajemo ljude različitih nacionalnosti, vjeroispovijesti, kultura. Taj sudar različitosti obogaćuje svijet, ali ponekad ima i negativne posljedice, poput stvaranja predrasuda i stereotipa. Možda i najaktivniji korisnici informacijsko-komunikacijskih tehnologija danas su djeca, koja također stvaraju stereotipe koji su pak jedan od čimbenika u stvaranju predrasuda. Djeca primaju informacije iz okoline, uključujući medije, obitelj, vršnjake, školu i društvo općenito te na temelju tih informacija počinju oblikovati svoje stavove o različitim skupinama ljudi. Ovi rani stereotipi mogu utjecati na to kako djeca razmišljaju o drugima i integriraju se s njima. Djeca veliku količinu vremena provode u školi gdje primaju informacije koje mogu biti poticajne za stvaranje stereotipa, no obrazovni sustav može raditi i na prevenciji razvoja štetnih stereotipa kod djece. To se može postići kroz edukaciju i svjesnost o različitostima, poticanje razgovora o predrasudama i stereotipima te promicanje pozitivnih primjera među različitim skupinama ljudi. Škole danas koriste preventivne programe i projekte, baš u tu svrhu. Također, u godišnjim izvedbenim kurikulumima različitih predmeta često su integrirane međupredmetne teme kojima se želi osvijestiti ovaj problem među učenicima svih dobnih skupina.

U ovom diplomskom radu istraživala sam primjećuju li učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće rodne stereotipe u djelu *Duga* Dinka Šimunovića koja se metodički obrađuje u sedmom razredu kao lektira te kakvi su stavovi tih istih učenika o rodnim stereotipima općenito. Cilj ovoga diplomskog rada jest istražiti doživljaje i percepciju rodnih stereotipa među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće – s posebnim fokusom na analizu utjecaja književnog djela *Duga* Dinka Šimunovića. Na temelju provedenog istraživanja, rad nastoji utvrditi prepoznaju li učenici rodne stereotipe u ovom djelu te kakvi su njihovi stavovi prema rodnim razlikama između dječaka i djevojčica. Svrha ovoga diplomskog rada jest pružiti bolji uvid u prisutnost i utjecaj rodnih stereotipa među učenicima završnih razreda osnovne škole. Istraživanje ima za cilj ukazati na problematiku rodne neravnopravnosti te potaknuti edukatore na korištenje različitih metoda koje bi mogle smanjiti prisutnost štetnih stereotipa u obrazovnom sustavu. Rad također teži doprinosu znanstvenoj zajednici kroz analizu književnih djela, poput *Duge* Dinka Šimunovića, koja mogu oblikovati stavove učenika o rodnim ulogama te predložiti strategije za promicanje rodne ravnopravnosti u školama.

Kompozicija ovoga diplomskog rada strukturirana je kroz nekoliko ključnih dijelova, svaki sa specifičnim ciljem i sadržajem. Prvi dio rada je teorijski, u njemu se detaljno razmatraju i definiraju osnovni pojmovi koji su ključni za razumijevanje problematike istraživanja, uključujući predrasude, stereotipe i rodne stereotipe. Cilj je ovog dijela rada pružiti teorijski okvir koji će poslužiti kao osnova za daljnju analizu. Drugi dio rada fokusira se na književno djelo *Duga* Dinka Šimunovića. U ovom dijelu izlažu se osnovni podaci o samom djelu, kao i biografski podaci o autoru. Posebna pažnja posvećena je metodičkoj obradi djela u nastavi, što uključuje analizu udžbenika i nastavnih planova u kojima se djelo obrađuje. U trećem dijelu rada prikazana je analiza rezultata ankete provedene među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće. Cilj je ovog dijela rada empirijski istražiti prepoznaju li učenici rodne stereotipe u djelu *Duga* te kakvi su njihovi stavovi o rodnim razlikama između dječaka i djevojčica. U istraživačkom dijelu diplomskog rada, postavljene su dvije istraživačke hipoteze:

H1: Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće uočavaju rodne stereotipe u *Dugi* Dinka Šimunovića.

H2: Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće podržavaju rodne stereotipe.

Ovakva struktura omogućava sveobuhvatan pristup istraživanju – kombinirajući teorijska razmatranja, književnu analizu i empirijske podatke kako bi se došlo do što potpunijih zaključaka o doživljaju rodnih stereotipa među učenicima završnih razreda osnovne škole.

2. Predrasude i stereotipi

Predrasude i stereotipi često se koriste kao sinonimi premda imaju različita značenja. Predrasuda se odnosi na unaprijed formirano mišljenje o nečemu što osoba nedovoljno poznaje. Ovaj pojam je usko povezan sa stereotipima, odnosno generalizacijama. Stereotipi podrazumijevaju pripisivanje određenih karakteristika ljudima na temelju skupine kojoj pripadaju. Ni predrasude ni stereotipi obično nisu točni. Ljudi često procjenjuju druge na temelju informacija koje su nepotpune, subjektivne i netočne. Iako su stručnjaci potvrdili da ljudi prilično griješe pri prvim procjenama drugih, to nas ne sprječava u stvaranju novih stereotipa i predrasuda. U sljedećim poglavljima, detaljnije će se definirati pojmovi predrasuda i stereotipa.

2.1. Predrasude

Predrasude su prema definiciji mrežnog izdanja *Hrvatske enciklopedije* (2023), unaprijed oblikovane pozitivne ili negativne ocjene i uvjerenje o pojedincu ili pojavi; prethodno oblikovan sud i uvjerenje o nekom ili nečemu što se dovoljno ne poznaje niti se kritički i temeljito proučilo. „Takve su prosudbe najčešće neopravdana pojednostavnjenja i osiromašenja svojstava i osobina pripadnika neke socijalne skupine ljudi.“¹ Predrasude proizlaze iz našeg načina razmišljanja, organiziranja informacija i sklonosti socijalnom kategoriziranju, što olakšava interpretaciju novih informacija. Tijekom tog procesa moguć je nastanak prečaca koji vode stvaranju pozitivnih ili negativnih stereotipa te njihovoj primjeni u interakciji s članovima određenih grupa. Iako obično govorimo o negativnim predrasudama, one također mogu biti i pozitivne, uglavnom prema pripadnicima iste ili slične grupe (Mađerić 2021: 7). Stvaranje predrasuda je univerzalna ljudska osobina, što ukazuje na njihovu korisnost u svakodnevnom životu ljudi. Nema sumnje da je u prošlim vremenima, kada su ljudi još živjeli u špiljama i bili okruženi potencijalnim neprijateljima ili barem lovcima na isti plijen, brzo svrstavanje nepoznatih ljudi u grupu prijatelja ili neprijatelja bilo ključno za opstanak (Krizmanić 2010: 83). „Od malih nogu učimo kako kategorizirati stvari u našoj okolini, npr. ljude kategoriziramo prema spolu, nacionalnosti, rasi, različitim fizičkim obilježjima; životinje i biljke pak u njihove potkategorije, npr. glodavci, reptili, psi, povrće, voće, jestive ili nejestive biljke“ (Mađerić

¹ <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50076>

2021: 7). Umjesto stvaranja novih kategorija za nove informacije, oslanjamo se na naša prethodna iskustva kako bismo lakše reagirali. Takva kategorizacija je korisna i nužna kako bi nam olakšala funkcioniranje u okolini, a našim je precima bila od velike važnosti kako bi preživjeli, npr. favoriziranje vlastite obitelji, plemena ili rase te izražavanja neprijateljstva prema strancima (Isto).

Prema Aronson i sur. (2005: 460) predrasuda je stav, a većina socijalnih psihologa stav definira kao vrednovanje ljudi, objekata ili ideja. Stavovi se sastoje od tri sastavnice: emocionalne, spoznajne i ponašajne.

- Emocionalna sastavnica

Sam izraz „predrasuda“ odnosi se na opću strukturu stava, odnosno na njegovu emocionalnu sastavnicu. Postoje pozitivne i negativne predrasude. Emocionalnu sastavnicu čini vrsta emocije povezana sa stavom poput ljutnje ili topline, ali i ekstremnost stava poput blage neugode ili izraženog neprijateljstva. Predrasude se mogu manifestirati kao pozitivne ili negativne, uključujući i one koje su usmjerene protiv prepoznatljivih grupa ljudi, ali i one koje podržavaju takve skupine. U prvom slučaju, očekujemo negativnu emocionalnu reakciju kada se susretnemo s članom te skupine, vjerujući da će se ponašati u skladu s našim predrasudama. U drugom slučaju, pozitivno gledamo na članove te skupine, očekujući da će pokazati pozitivne osobine kao što su srdačnost i prijateljstvo. „Iako predrasuda može uključivati bilo pozitivno bilo negativne osjećaje, socijalni psiholozi (i ljudi općenito) izraz predrasuda rezervirali su primarno za negativne stavove o drugima. U tom kontekstu predrasuda se može definirati kao neprijateljski ili negativan stav prema pripadnicima prepoznatljive grupe ljudi, koji se zasniva isključivo na njihovu članstvu u to grupi“ (Isto).

- Spoznajna sastavnica

Spoznajna komponenta predrasude predstavlja naš sud o karakteristikama nekog objekta, uključuje vjerovanja ili misli koje čine stav. Ovo vrednovanje može biti ili pozitivno ili negativno, odnosno možemo ocijeniti osobine objekta kao dobre ili loše, korisne ili štetne, poželjne ili nepoželjne (Aronson i sur. 2005: 461). No, čovjek je spreman kategorizirati prema onom što on smatra normativnim. Međutim, stereotipi nisu samo jednostavno kategoriziranje, nego idu korak dalje. „Stereotip je generalizacija o grupi ljudi, kojom se istovjetne osobine pripisuju gotovo svim članovima te grupe, neovisno o stvarnim varijacijama svakog člana. Jednom formirani stereotipi otporni su na promjene uslijed novih informacija“ (Isto).

- Ponašajna sastavnica

Predrasude često obuhvaćaju negativne stavove koji mogu rezultirati određenim oblicima ponašanja, tada govorimo o komponenti akcije koja čini ponašajnu sastavnicu predrasuda. One mogu potaknuti osobu da djeluje ili na pozitivan ili na negativan način, što može uključivati pristranost prema vlastitoj grupi i nastojanje da se nanese štetu drugoj grupi. Ponašanje proizašlo iz predrasuda može se manifestirati na različite načine, rezultirajući različitim razinama nepravednog postupanja. Pozitivan stav može uključivati podršku i zaštitu objekta stava dok negativan podrazumijeva izbjegavanje ili napadanje. U kontekstu predrasuda, takvo ponašanje se naziva diskriminacijom, a „definiramo je kao neopravdano ili štetno ponašanje prema članovima grupe zbog njihove pripadnosti toj grupi“ (Aronson i sur. 2005: 465). Diskriminaciju predstavlja stavljanje u nepovoljniji položaj osobe na osnovu rase, spola, etničke pripadnosti, vjere, jezika, nacionalnog podrijetla ili socijalnog, dobi, obrazovanja, zdravstvenog stanja, invaliditeta i sl. (Rusac, Štambuk, Verić 2013: 96).

Definiranje predrasude kao stava koji utječe na ponašanje pojedinca potaknulo je socijalne psihologe da istraže kako se takvi stavovi održavaju. Zbog toga su predstavili tri socijalnopsihološka pristupa (Pennington 1997: 109): individualni, međuljudski i međugrupni.

- Individualni pristup

Individualni pristup najveći naglasak stavlja „na ličnost pojedinca i/ili emocionalnu osnovu predrasuda“ (Isto). Ovaj pristup tvrdi da predrasude proizlaze iz emocionalne dinamike pojedinca, smatrajući da takvo i s tim povezano ponašanje zapravo ispunjava specifične potrebe određene osobe „kao što su smanjenje napetosti ili zadovoljavanje potrebe za redom i kontrolom u svom životu“ (Isto). Individualni pristup nudi dva moguća pojašnjenja:

- a) kada se predrasuda vidi kao rezultat različitih tipova ličnosti,
- b) kada se predrasuda smatra ukorijenjenom u strukturi svih ljudskih bića.

Prvo objašnjenje traži razlike u ličnostima među ljudima dok drugo polazi od pretpostavke da su svi ljudi jednaki jer su frustracije neizbježne u svakodnevnom životu svih ljudi (Pennington 1997: 111).

- Međuljudski pristup

Međuljudski pristup „usredotočuje se na ono što se događa unutar društvenih grupa. To znači da je važno u kojoj se mjeri osoba identificira s vlastitom grupom (tj. bliskom grupom) (Isto). Također, bavi se time kako dominantni stereotipi unutar jedne grupe (društva ili subkulture) „zasljepljuju“ pojedinca te kako ne primjećuje posebnosti neke osobe, kao

individualca u toj grupi. Nadalje, ovaj pristup pokušava saznati u kojoj se mjeri ljudi konformiraju prema stereotipima ili vrijednostima, usredotočuju se na pritiske u društvenim situacijama koji utječu na to da se ljudi u konačnici i prilagode dominantom ili prihvaćenom načinu ponašanja ili razmišljanja (Pennington 1997: 116).

- Međugrupni pristup

Međugrupni pristup istražuje odnose „između društvenih grupa, u stvari bavi se učincima socijalne kategorizacije i članstva u grupi“ (Pennington 1997: 111), za razliku od međuljudskog pristupa koji se koncentrirao na pojedince. Ovaj pristup bavi se pitanjima koliki je utjecaj na pojavljivanje predrasuda i sukoba zbog toga što se dvije ili više grupa natječu, ali i na to koliko sama pripadnost grupi utječe na pozitivnije predrasude prema ostalim članovima vlastite grupe, kao i na negativne predrasude prema ostalim grupama (Pennington 1997: 122).

Predrasude se često temelje na „prepričavanjima“, a ne na izravnim dokazima, otporne su na promjenu čak i kada se suoče s novim informacijama. Ljudi mogu imati pozitivne predrasude o skupinama s kojima se identificiraju, a o drugima negativne predrasude (Giddens i Birdsall 2007: 250). „Iako predrasude mogu imati i pozitivna značenja, najčešće ih se ipak povezuje uz negativne generalizacije koje se odnose na pojedince ili druge društvene skupine te se kao takve pripisuju svim članicama/ovima te skupine“ (Barada i Jelavić 2004: 35). One se teško mijenjaju jer su to zapravo naši stavovi prema ljudima koji nisu utemeljeni na iskustvu, nego se temelje na pripadnosti određenoj društvenoj skupini. Mogu biti stečene kulturnim nasljeđem, ali se mogu unijeti ideologijskom produkcijom i/ili manipulacijom. „Predrasude mogu biti stečene kulturnim nasljeđem, mogu se introducirati ideologijskom produkcijom i/ili manipulacijom, a najčešće se, bar kad je riječ o predrasadama u našim vremenima, radi o kombinaciji utjecaja spornih strana tradicije s radom pogona i mehanizama koji proizvode i distribuiraju različite ideologijske tvorbe“ (Veljak 2005: 454).

Izvori predrasuda mogu biti različiti uključujući društvene norme, obiteljske utjecaje, medije, osobna iskustva i obrazovanje. Predrasude se često temelje i na stereotipima, odnosno odraz su stereotipnog mišljenja o nekome (Barada i Jelavić 2004: 35).

2.2. Stereotipi

Stereotip, izvedenica iz francuskog *stéréotype* (grč. *stereos*, što znači „čvrst“ i *typos*, što znači „znak“), skup je pojednostavljenih i pretjerano općenitih osobina koje se pripisuju svim

članovima određene društvene skupine, bilo da je riječ o etničkim, rasnim ili drugim grupama.² To je često prisutna i relativno stabilna mentalna slika koja obuhvaća zajedničke značajke te skupine, pri čemu negativne osobine češće prevladavaju od pozitivnih. Na primjer, stereotipi mogu tvrditi da su profesori rastreseni i pedantni, Japanci marljivi i precizni, ili da su crnci talentirani glazbenici skloni opuštenom načinu života. U zajednicu društvenih znanosti termin „stereotip“ uveo je Lippmann (1992), politički novinar, preuzevši tu riječ iz tiskarske industrije, opisujući stereotipe kao kognitivne kalupe, koji reproduciraju mentalne predodžbe o ljudima te ih je nazvao „slike u našim glavama“ (prema Brown 2006: 291). Pojednostavljujući složenu društvenu stvarnost stereotipi olakšavaju obradu informacija i prilagođavanje u njoj. Na taj način, nedostatak informacija o pojedincu može se nadoknaditi znanjem o karakteristikama grupe kojoj pripada. U širem smislu, stereotip može označavati i često ponavljani, izlizani postupak ili djelo, poznat i kao klišej.³ Stereotipi su nastali zbog čovjekove tendencije ka grupiranju, pojednostavlivanju i tipiziranju kompleksnih vanjskih utjecaja, što njegovu percepciju svijeta čini poznatom i predvidljivom, a to je neizbježna činjenica (Lubina i Brkić Klimpak 2014: 228). Stereotipi, kao mentalni konstrukti koji pojednostavljuju i kategoriziraju složene vanjske utjecaje, imaju značajan utjecaj na neravnopravnost i diskriminaciju u društvu. Njihova glavna funkcija je olakšavanje obrade informacija, no često rezultiraju predrasudama koje vode do pristranosti i nepravednog postupanja prema određenim skupinama. Na primjer, stereotipi temeljeni na spolu, rasi, etničkoj pripadnosti ili socioekonomskom statusu mogu dovesti do sustavne marginalizacije i ograničenja pristupa resursima i prilikama za određene skupine. Ova diskriminacija može se očitovati u različitim područjima, uključujući obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu skrb i pravosudni sustav.

Stereotipi se mogu temeljiti na stvarnim razlikama među grupama, ali često su pretjerani, neprecizni i nepravedni. „Stereotipne slike uključuju raspon fizičkih i psihičkih karakteristika za koje se smatra da određuju i opisuju neku grupu. Pojavljuju se zbog potrebe za svrstavanjem ljudi po nekim stvarnim ili umišljenim razlikovnim karakteristikama“ (Barada i Jelavić 2004: 87), koje se uočavaju na pojedincu i pripisuju se cijeloj grupi bez obzira na posebnosti i individualne razlike između članica te grupe (Isto).

U temelju koncepta socijalne kategorizacije leži osnova stereotipa, definirana kao nekritičko i često negativno mišljenje o određenim grupama. Proces socijalne kategorizacije frekventno dovodi do pogrešnog shvaćanja stvarnih karakteristika pojedinca. Kad pojedinac stupi u interakciju s osobama koje pripadaju drugoj društvenoj skupini, sklon je tretirati ih kao

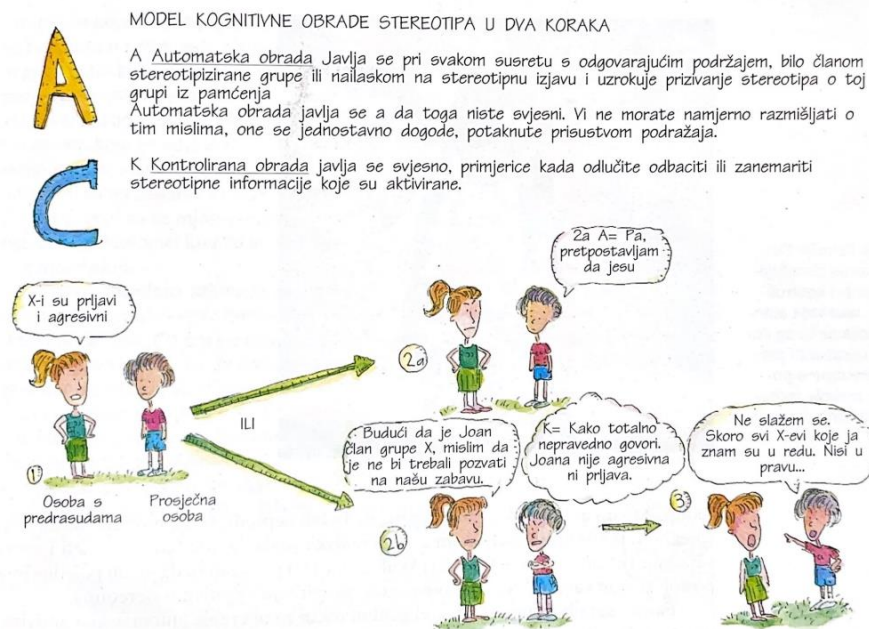
² <https://enciklopedija.hr/clanak/stereotip>

³ <https://enciklopedija.hr/clanak/stereotip>

slične članovima te skupine, a različite od članova drugih skupina. „Percepcija drugih na osnovu grupne pripadnosti je kontaminirana diskriminirajućim vrijednostima; mi vjerujemo da je grupa kojoj pripadamo bolja od onih kojima ne pripadamo“ (Šadić 2004: 4).

„Stereotipi odražavaju kulturalna vjerovanja, znači unutar određenog društva postoje lako prepoznatljivi opisi članova određene grupe. Primjerice svi znamo stereotip o ženi vozaču ili preosjetljivoj ženi“ (Aronson i sur. 2005: 472). Lako ćemo prepoznati uobičajena vjerovanja drugih pa čak ako i ne vjerujemo u te stereotipe. Za aktiviranje stereotipa nije potrebno mnogo, dovoljan je jedan stereotipni komentar za drugačiju percepciju i tretiranje pripadnika te vanjske skupine. Proces obrade stereotipa može se odvijati na dva načina: automatskom obradom ili kontroliranom obradom.

„Automatski proces je taj nad kojim nemamo kontrolu“ (Isto). Javlja se pri svakom susretu s odgovarajućim podražajem, jednostavno se ti stereotipi pojave u svijesti, ne možemo ih spriječiti ili kontrolirati. Npr. kada sretnemo neku osobu, procjenjujemo njezinu uspješnost i slično, na te misli nemamo utjecaj. Ipak, kontrolirana (svjesna) obrada ih može kontrolirati i/ili odbaciti. No, ako smo slučajno preopterećeni, jednostavno pod stresom, može se dogoditi da uopće ne započne kontrolirana razina obrade stereotipa te on ostaje u našoj svijesti, što znači da stereotip nije odbačen (Aronson i sur. 2005: 474).

Pogreška! Izvor reference nije pronađen.⁴

⁴ Izvor: Aronson i sur. 2005: 475.

Autorice Webber i Crocker (prema Aronson i sur. 2005: 479) predložile su „tri moguća modela za mijenjanje stereotipnih vrednovanja: model knjigovodstva, model obrata i model podtipova. Model knjigovodstva označava teoriju u kojoj se stereotip mijenja postupno svakom informacijom koja ne potvrđuju stereotip. Model obrata predstavlja teoriju koja tvrdi da se stereotip drastično mijenja kao odgovor na snažne i uočljive informacije koje mu proturječe. U modelu podtipova zapravo leži teorija prema kojoj informacije koje nisu u skladu sa stereotipom vode stvaranju novih podstereotipa kako bi se prilagodile tim informacijama, a da se pritom ne mijenja izvorni stereotip.

Bennet (1998: 4) povezuje stereotype s tendencijom brzih generalizacija kulturnih obilježja. Razlikuje pozitivne (one kada prihvaćamo različitost) i negativne (kada odbijamo različitost) kulturne stereotype te naglašava da su oni sastavnih dio procesa kulturne interakcije, tijekom kojeg se uspoređuju kulturna obilježja i pojavljuju prepreke u interkulturalnoj komunikaciji.

No, ključno je obilježje ljudske spoznaje potreba i sposobnost ljudi da kategoriziraju svijet što je nužno zbog količine i složenosti informacija s kojima se suočavaju. Kognitivno naglašavanje razlika među kategorijama i asimilacija razlika unutar kategorija neizbježna je posljedica kategorizacije. Stereotipiziranje nastaje izravno iz procesa kategorizacije (Brown 2006: 307).

Stereotipi su nastali zbog čovjekove tendencije ka grupiranju, pojednostavljivanju i tipiziranju kompleksnih vanjskih utjecaja, što njegovu percepciju svijeta čini poznatom i predvidljivom, a to je neizbježna činjenica (Lubina i Brkić Klimpak 2014: 228). Stereotipi, kao mentalni konstrukti koji pojednostavljuju i kategoriziraju složene vanjske utjecaje, imaju značajan utjecaj na neravnopravnost i diskriminaciju u društvu. Njihova glavna funkcija je olakšavanje obrade informacija, no često rezultiraju predrasudama koje vode do pristranosti i nepravednog postupanja prema određenim skupinama. Na primjer, stereotipi temeljeni na spolu, rasi, etničkoj pripadnosti ili socioekonomskom statusu mogu dovesti do sustavne marginalizacije i ograničenja pristupa resursima i prilikama za određene skupine. Ova diskriminacija može se očitovati u različitim područjima, uključujući obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu skrb i pravosudni sustav.

Stereotipi postaju štetni kada pojedinac generalizira određene karakteristike na sve pripadnike određene skupine i kada utječu na procjenu nečije izvedbe. Važno je napomenuti da stereotipi mogu imati negativne posljedice. Oni vrlo lako mogu doprinijeti diskriminaciji, odnosno dovesti do neopravdano nepravednog ili štetnog ponašanja prema članovima neke grupe na temelju njihove pripadnosti toj grupi (Aronson i sur. 2005: 465).

2.2.1. Vrste stereotipa

Prema Penningtonu (1997: 119), stereotipe obilježavaju tri karakteristike: (1) ljudi se kategoriziraju na temelju lako uočljivih osobina poput rase, spola, nacionalnosti i fizičkog izgleda; (2) svim članovima te kategorije ili društvene grupe pripisuju se iste karakteristike; i (3) bilo kojem pojedincu koji se percipira kao pripadnik te grupe pripisuju se stereotipne karakteristike. Stoga, stereotipi predstavljaju predrasude i uvjerenja o cijeloj grupi ljudi, gdje se svim članovima grupe pripisuju određene karakteristike, bez obzira na stvarne razlike među njima (Miljković i Rijavec 1996: 220). Kada stereotipiziramo ljude, donosimo zaključke ili mentalne slike koje asociramo s određenom kategorijom. Te mentalne slike zapravo su „sadržaji“ kategorizacijskih ladica u koje svrstavamo ljude te pokušavamo dati smisao različitim socijalnim situacijama (Brown 2006: 290).

Stereotipi su najčešće povezani s vjerskom, nacionalnom, rasnom ili spolnom pripadnošću. Iako mogu biti pozitivni, češće su negativni. Stereotipi temeljeni na vjerskoj pripadnosti predstavljaju uvjerenja koja se odnose na određenu vjersku grupu ili vjerovanje, takvi stereotipi mogu obuhvatiti različite aspekte, uključujući karakteristike, ponašanja, stavove i vrijednosti pripisane toj vjerskoj grupi. Jedan od stereotipa temeljenih na vjerskoj pripadnosti jest stereotip o muslimanima sklonima ekstremizmu i terorizmu. Takav stereotip sugerira da su svi muslimani potencijalno opasni ili povezani s terorističkim aktivnostima dok je činjenica da većina muslimana nema nikakve veze s ekstremizmom ili terorizmom, no takve predrasude doprinose stigmatizaciji i diskriminaciji te vjerske zajednice. Stereotipi koji se temelje na nacionalnoj osnovi predstavljaju generalizacije i predrasude o karakteristikama, ponašanjima i vrijednostima ljudi iz određene zemlje. Kao i svaki stereotipi, mogu dovesti do neopravdanih i netočnih zaključaka o pojedincima iz tih zemalja. Kada govorimo o stereotipima temeljenim na nacionalnoj pripadnosti, sjetit ćemo se stereotipa o Kinezima kao izuzetno marljivim i vještim u matematici. Ovaj stereotip sugerira da su svi Kinezi natprosječno uspješni u matematičkim disciplinama samo zbog njihove nacionalne pripadnosti. Međutim, takva generalizacija je nepravedna i nepotpuna jer je uspjeh u matematici rezultat individualnih sposobnosti, obrazovanja i truda, a ne samo nacionalne pripadnosti. Ovaj stereotip može dovesti do stigmatizacije i pritiska na pojedince koji se osjećaju prisiljeni ispuniti očekivanja koja proizlaze iz takvih predrasuda. Također, generaliziranje i stereotipiziranje nije zaobišlo ni rasnu pripadnost. Primjer stereotipa temeljenog na rasi jest i stereotip o Afroamerikancima kao sklonima kriminalu ili nasilju. Ovaj stereotip sugerira da su svi Afroamerikanci inherentno opasni ili kriminalno nastrojeni samo zbog svoje rase. No, ovo je duboko nepravedna

generalizacija koja nije podržana stvarnim podacima. Većina Afroamerikanaca, poput pripadnika svake druge rasne skupine, pošteni su i čestiti ljudi koji se bore za svoju zajednicu. Stigmatizacija temeljena na ovakvim stereotipima može dovesti do nepravedne diskriminacije i marginalizacije Afroamerikanaca u društvu. Na kraju ćemo spomenuti i rodne stereotipe, koje su neizostavna vrsta stereotipa. Rodni stereotipi su uvjerenja i generalizacije o karakteristikama, ulogama i ponašanjima koja se smatraju prikladnima za muškarce i žene. Ovi stereotipi rašireni su u mnogim kulturama i duboko ukorijenjeni u društvene norme. U većini kultura, stereotipi se vežu uz određene spolne grupe, opisujući ih kroz niz fizičkih ili psihičkih karakteristika. Primjerice, stereotipi o muškarcima često ih prikazuju kao agresivnije, neosjetljivije, neovisnije, objektivnije, dominantnije i aktivnije od žena. S druge strane, žene se stereotipno doživljavaju kao pasivnije, pričljivije, nježnije i osjećajnije.

2.2.2. Rodni stereotipi

Spol je biološka odrednica dok je rod socijalno konstruirani koncept spola. To znači da se rađamo u ženskom ili muškom spolu dok se rod formira kroz kulturne norme, prema kojima žene preuzimaju „ženski“ identitet, a muškarci „muški“. Rod obuhvaća specifična ponašanja i uloge koje se smatraju karakterističnima za određeni spol (Barada, Jelavić 2004: 89). Rodne uloge predstavljaju niz očekivanih radnji i ponašanja koja su povezana s time je li osoba muškog ili ženskog spola, unaprijed uzimajući tu činjenicu u obzir. Rodne uloge dijete počinje usvajati od samog rođenja i prvih interakcija s vanjskim svijetom. Tijekom učenja rodni uloga i rodno tipiziranog ponašanja, djeca usvajaju kriterije vrednovanja vezane uz određeni rod te na taj način, spontano i nesvjesno, formiraju stavove o oba roda. Mnoga od tih uvjerenja rezultat su površinske generalizacije o rodovima, odnosno očekivanja o tipičnom ponašanju žena i muškaraca, koje nazivamo rodnim stereotipima (Marović 2009: 20). Rodni stereotipi predstavljaju uvjerenja o tipičnim psihološkim karakteristikama i ponašanjima pripisanim ženama i muškarcima. Oni ne samo što označavaju ili kategoriziraju spolove, već i donose pretpostavke o osobinama i ponašanjima osoba određenog spola. Uobičajeno je da se muškarcima pripisuju karakteristike poput asertivnosti i kontrole, koje su povezane s instrumentalnošću dok se ženama češće pripisuju osobine povezane s brigom za druge i ekspresivnošću. Osim toga, stereotipi uključuju i uloge: muškarci su često viđeni kao vođe, financijski osiguravatelji i glave obitelji, dok su žene obično povezane s kućanskim poslovima, brigom o domu i pružanju emocionalne podrške (Penezić i Šunjić 2013: 79). Stereotipi se

usvajaju od malena na različite načine: od roditelja, vršnjaka, medija, reklama. Mediji, igračke, slikovnice i animirani filmovi djeluju implicitno ili eksplicitno kao nositelji socijalizacije te odražavaju postojeće stereotipe (Ban 1991: 95). Od najranije dobi, djeci se šalju poruke kako se trebaju prikladno ponašati, kako bi se kao dječak ili djevojčica uklopili u zajednicu na različite načine, počevši od stvaranja okoliša za dijete ovisno o njegovom spolu, primjer za to je uređenje dječje sobe, koja je često ružičasta za djevojčicu ili plava za dječaka; slijede igračke koje se nalaze u toj istoj sobi, poput lutki i kozmetike za djevojčice, a kockica ili alata za dječake... Njeguje se i tipičan izgled za djecu, ovisno o spolu, bilo to frizura ili vrsta i boja odjeće. Neki istraživači primijetili su razlike u načinu na koji se majke i očevi integriraju s djecom. Utvrdili su da majke manje potiču rodno tipično ponašanje kod djece u usporedbi s očevima te da su očevi skloniji popustljivijem pristupu prema djevojčicama nego prema dječacima, dok je kod majki suprotno. Nadalje, razlika u pristupu roditelja prema kćerima i sinovima očituje se i u načinu igre jer se dječacima obično dopušta veća sloboda dok se djevojčicama nameću ograničenja, razlika se očituje i u izboru igračaka, dječacima se obično nude autići, lopte i konstruktivni setovi, dok se djevojčicama nude lutke, kozmetički setovi i kućice za igru. Važno je osvijestiti da djeca oba spola trebaju imati pristup različitim vrstama igračaka i igara, unatoč postojanju razlika u načinu pristupa igri i izboru igračaka (Marović 2009: 20). Slikovnice, bajke, animirani filmovi, videospotovi dječjih pjesama, a i reklame šalju poruke djeci što je prihvatljivo za dječaka, a što za djevojčicu.

Slika 2.2.2.1. Reklamni letak za dječje igračke trgovine „Pepco“ sa stereotipnim prikazom igračaka za djevojčice i dječake⁵

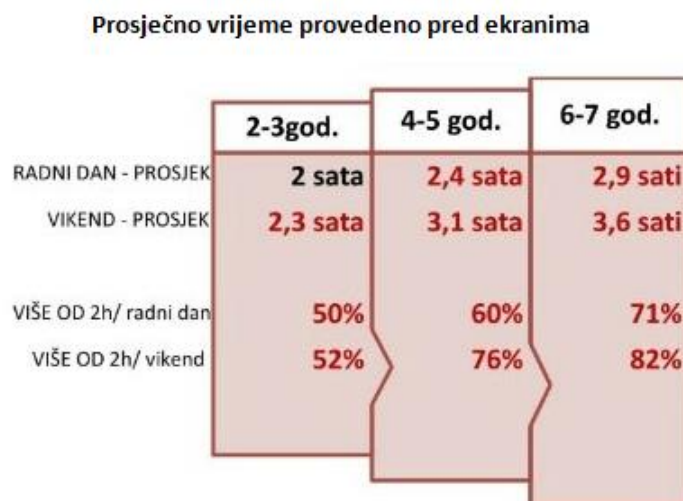
Usvojene rodne uloge ključno oblikuju razvoj rodnih stereotipa i životnih puteva. Djeca, pod utjecajem obitelji, medija i društva, prihvaćaju očekivanja o prikladnom ponašanju za svoj spol, što utječe na formiranje identiteta, karijerne izbore i međuljudske interakcije. Ovi stereotipi mogu stvarati pritisak za konformizmom s rodnom normama, čime ograničavaju individualne mogućnosti i potencijale.

Rodni stereotipi imaju štetan utjecaj na društvo na različitim razinama. Oni su tijesno povezani s nasiljem nad ženama jer potiču seksistički govor mržnje i predrasude. Negativno utječu i na muškarce, održavajući ih u okvirima dominantne muževnosti koja potiče diskriminaciju nad onima koji odstupaju od normi. Medijski prikazi dodatno jačaju rodne stereotipe, promovirajući tradicionalne uloge i potičući neravnopravnost na tržištu rada. Rezultat je gospodarska i društvena marginalizacija žena, poticana i seksističkim govorom mržnje koji se često širi i putem društvenih medija.⁶ Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada

⁵ Izvor: https://image.isu.pub/201130192418-4a328caddca8d9ef3957fe4e8f799e79/jpg/page_1_thumb_large.jpg

⁶ <https://www.zeneimediji.hr/sto-su-rodni-stereotipi-i-kako-utjecu-na-stvarnu-ravnopravnost-zena-i-muskaraca/>

Zagreba u suradnji s Hrabrim telefonom provela je prvo nacionalno istraživanje o predškolskoj djeci i njihovoj izloženosti malim ekranima. Istraživanje je obuhvatilo vrtiće diljem Hrvatske u razdoblju od 2016. do 2017. godine, a rezultati se temelje na uzorku od 655 roditelja predškolske djece. U istraživanju su sudjelovali roditelji iz ruralnih i urbanih sredina različitih dijelova Republike Hrvatske.⁷

Slika 1.2.2.2. Grafički prikaz prosječnog vremena provedenog pred ekranima, s obzirom na dob djece⁸

Rezultati istraživanja pokazali su da se prosječno vrijeme koje predškolska djeca provode pred ekranima povećava s dobi, kako tijekom radnih dana tako i tijekom vikenda. Djeca u dobi 2-3 godine provode prosječno 2 sata dnevno pred ekranima radnim danima, dok taj broj raste na 2,3 sata tijekom vikenda. Djeca u dobi 4-5 godina provode prosječno 2,4 sata radnim danima, a 3,1 sat vikendom. Najstarija skupina, djeca 6-7 godina, provodi najviše vremena pred ekranima, s prosjekom od 2,9 sati radnim danima i 3,6 sati vikendom. Pored toga, značajan postotak djece u svakoj dobnoj skupini provodi više od 2 sata dnevno pred ekranima. U dobi 2-3 godine, 50% djece prelazi ovu granicu radnim danima, dok 52% to čini vikendom. Za djecu 4-5 godina, 60% provodi više od 2 sata radnim danima, a 76% vikendom. Najviši postotak je

⁷ <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djeci-pred-malim-ekranima/>

⁸ Izvor: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djeci-pred-malim-ekranima/>

među djecom 6-7 godina, gdje 71% provodi više od 2 sata radnim danima, a 82% vikendom (Slika 2.2.2.2.).

U istraživanju „Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj“, provedenom u prvoj polovici 2023. godine od strane Ureda pravobranitelja za djecu uz podršku UNICEF-a, ispitana su mišljenja djece od 8 i 9 godina i mladih od 16 i 17 godina; ovakvo istraživanje već je provedeno 2009. godine.⁹ Jedan je od zaključaka dobivenih istraživanjem sljedeći: „Mladi u ovom, kao i u prošlom istraživanju ističu nezadovoljstvo načinom na koji mediji izvještavaju o njima. Smatraju da ih se prikazuje uglavnom negativno s previše predrasuda, stereotipa i nerazumijevanja kulture mladih.“ Kao jedan od problema ističu i sami ovisnost mladih o internetu.¹⁰ Za navedene zaključke preporučili su i određene radnje. Istaknuli su da je važno jačati kapacitete medija kako bi sadržaji o mladima bili oslobođeni društvenih predrasuda i kako bi se o temama vezanim uz prava djece u Hrvatskoj izvještavalo na primjeren i objektivan način. Također, potrebno je unaprijediti kompetencije medijskih djelatnika za stvaranje kvalitetnih sadržaja o djeci i mladima, u suradnji s njima samima. Kako bi se spriječila ovisnost o internetu i elektroničko nasilje, naglasili su da je neophodno unaprijediti medijsku pismenost djece i mladih. Isto tako je potrebno osigurati mladima privlačne i dostupne alternativne aktivnosti za kvalitetno provođenje slobodnog vremena uživo.

Iako većina društvenih mreža zahtijeva da korisnici budu stariji od 13 godina, djeca često mogu jednostavno unijeti netočnu godinu rođenja kako bi kreirala profile. Tako mnoga djeca već u nižim razredima osnovne škole koriste TikTok, Instagram, Snapchat i slične platforme.¹¹

„Uz sve veći broj djece koja su povezana na internet, zabrinjavajući podaci o njihovom vremenu provedenom online postaju sve očitiji. Prema nedavnom istraživanju koje je za A1 provela Kvaka, čak 46 posto djece provodi više od četiri sata dnevno na internetu. No, brojke eskaliraju s više slobodnog vremena, odnosno vikendom, kada se taj postotak penje na čak 74 posto.“¹² Također, isto istraživanje pokazalo je da vrijeme provedeno na internetu postupno raste kako djeca prelaze iz razreda u razred. Primjerice, učenici petih razreda prosječno provode 3 sata dnevno *online* tijekom radnih dana, dok učenici osmih razreda provode 4,4 sata dnevno. „Prema anketi koju je za A1 proveo 24 sata, 66 posto tinejdžera tvrdi da im roditelji ne kontroliraju vrijeme provedeno online, a da prerano djecu puštaju u online svijet govori i

⁹ <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/StavovidjeceimladihuHrvatskoj.pdf>

¹⁰ Isto.

¹¹ <https://www.savjeti.hr/zivot/kako-drustvene-mreze-utjecu-na-djecu-i-njihov-razvoj/670>

¹² <https://www.a1.hr/hr/a1-blog/-/news/1401/ni-drustvene-mreze-ni-videoigre-nisu-po-defaultu-lose-stvar-je-samo-u-tome-kako-se-koriste-potrebno-je-birati-sadrzaje-primjerene-dobi>

činjenica da ih je čak 59 posto kupilo mobitel djetetu prije 9. godine života, a njih 8 posto čak i prije 6. godine.“¹³

„Istraživanja su pokazala kako je svaki treći učenik ili student u Hrvatskoj na svojoj psihi osjetio posljedice takvog sadržaja. To se manifestiralo kao stres, manjak samopouzdanja, nezadovoljstvo, osjećaj usamljenosti, a kod mnogih se rodila i zavist.“¹⁴

Medijski resursi, koji su već dugo u dubokom partnerstvu i simbiozi s gotovo svakim kućanstvom i svakom obitelji, sve više su podložni utjecaju, posebno oni najosjetljiviji pripadnici zajednice koji se još uvijek oblikuju kao individue – djeca, adolescenti i mladi (Labaš, Maleš 2017: 212). Mediji imaju ključnu ulogu u formiranju stavova i percepcija djece o društvenim normama, uključujući rodne uloge i stereotipe. Kroz eksponiranje djece raznolikim medijskim sadržajima, poput televizije, filmova i interneta, oni internaliziraju obrasce ponašanja, vrijednosti i uloga koje promiču mediji. Način na koji mediji prikazuju pojedince i skupine utječe na percepciju djece i adolescenata o njima samima i drugima. Ovo je posebno važno za djetetovu percepciju sebe kao člana određenih skupina (poput dobnih, spolnih, itd.), kao i za njihov pogled na pripadnike različitih skupina (nacionalnih, rasnih, klasnih, profesionalnih i drugih).¹⁵

Djeca uče putem opažanja i modeliranja ponašanja odraslih i likova s kojima se susreću u medijima. Kada su izložena medijskim sadržajima koji održavaju tradicionalne rodne uloge i stereotipe, djeca imaju tendenciju internalizirati te obrasce kao normativne. „Mediji oslikavaju, s jedne strane, odnose rodova koji vladaju u dotičnom društvu, transportirajući tako rodne stereotipe. Oni ih mogu pojačati ili oslabiti, mogu ih više ili manje kritički (re)producirati“ (Paseka 2004: 37). Nedovoljna i stereotipna reprezentacija žena u medijima umanjuje vidljivost njihovih dostignuća i doprinosa društvu, što otežava borbu za rodnu ravnopravnost i izgradnju društva koje je cijeni. Reklame proizvoda za održavanje higijene često prikazuju žene koje obavljaju kućanske poslove dok se muškarci rijetko pojavljuju ili ih se tek povremeno vidi kako rade nešto drugo. Slične prikaze možemo primijetiti i u reklamama za alkoholna pića u kojima su glavni protagonisti uglavnom muškarci koji sudjeluju u aktivnostima poput roštiljanja i razgovora o sportskim događanjima. Primjer jedne takve reklame bila je i reklama tvrtke Saponia Osijek iz 2016. godine, pod sloganom „Iza svakog navijača stoji jedna žena“, koja je izazvala burnu reakciju javnosti. U reklami se prikazuje muškarac koji strastveno navija na nogometnoj utakmici dok se paralelno prikazuje njegova supruga kako mu pruža podršku kod

¹³ Isto.

¹⁴ <https://www.savjeti.hr/zivot/kako-drustvene-mreze-utjecu-na-djecu-i-njihov-razvoj/670>

¹⁵ <https://www.medijskapismenost.hr/stereotipi-diskriminacija-kult-tijela-medijima-zastiti-djecu/>

kuće. Iako bi neki mogli interpretirati ovu reklamu kao izraz poštovanja prema ženama i njihovoj podršci svojim partnerima ili prijateljima, drugi bi mogli primijetiti da se stereotipizira ženska uloga kao pasivna i podržavajuća dok muškarci zauzimaju aktivniju ulogu u navijanju ili u sportu općenito. Ova reklama izazvala je raspravu o stereotipnim rodnim ulogama i potrebi promjene takve percepcije u modernom društvu.

Slika 2.2.2.3. Reklama tvrtke Saponia Osijek iz 2016. godine¹⁶

Ovakva vrsta reklame može nastavljati tradicionalne rodne uloge jer se žene često prikazuju u ulozi potpore muškarcima umjesto u aktivnijim ili neovisnijim ulogama. Kritičari bi mogli istaknuti da reklame poput ove mogu doprinijeti održavanju i produbljivanju rodno uvjetovanih nejednakosti i stereotipa u društvu. Djeca koja su izložena ovakvim reklamama već od najranije dobi dobivaju implicitnu poruku o tome kako bi se trebali ponašati, što bi trebali voljeti i koja bi trebala biti njihova uloga u kućanstvu i društvu. Reklame i medijski sadržaji imaju snažan utjecaj na djecu, mlade i društvo te često postavljaju temelje za rodne stereotipe. Djeca i mladi nerijetko internaliziraju obrasce ponašanja, vrijednosti i uloga koje promiču mediji, što može ograničiti njihovu percepciju raznolikosti i doprinijeti nejednakostima. Stoga je važno biti svjestan moći medija i promicati kritičko razmišljanje u odnosu na prikazane rodne uloge.

¹⁶ Izvor: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/blistava-hrvatska-je-vrh-ledenog-brijega-seksizma-je-li-hrvatska-makar-malo-odrasla-20160613>

Od muškaraca se očekuje proaktivna uloga, što podrazumijeva aktivnost, neovisnost, samopouzdanje i odlučnost. Njihov prioritet je izvršavanje zadataka koji su im postavljeni. „S druge strane, od žena se očekuje da prihvate reaktivnu ulogu. Osobe s reaktivnom ulogom odgovaraju na ono što čine drugi, umjesto da same nešto poduzimaju“ (Miljković i Rijavec 1996: 223); lako izražavaju osjećaje i osjetljive su na emocije drugih, pružajući podršku i prilagođavajući se. Od žena se ne očekuje asertivnost i prodornost jer se to smatra neženstvenim. Stoga mnoge žene postižu manje od svojih mogućnosti zbog straha da će zbog uspjeha biti odbačene ili označene kao neženstvene (Isto).

Rodni stereotipi predstavljaju značajnu prepreku u postizanju ravnopravnosti spolova te potiču diskriminaciju na temelju spola. Toliko su moćni da mogu ograničiti razvoj prirodnih talenata, i sposobnosti djevojčica i dječaka, odnosno muškaraca i žena, mogu ograničiti njihove obrazovne i profesionalne sklonosti te općenito njihove životne prilike.¹⁷

¹⁷ Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe od 2018. do 2023. Dostupno na: <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Vije%C4%87e%20Europe/2018/Strategija%20za%20ravnopravnost%20spolova%20VE%202018-2023.pdf>

3. Dinko Šimunović, učitelj i književnik

Dinko Šimunović, istaknuti hrvatski književnik, rođen je 1. rujna 1873. godine u Kninu, a preminuo je 3. kolovoza 1933. godine u Zagrebu. Njegov književni put započeo je završetkom učiteljske škole u Arbanasima 1892. godine. Nakon toga, Šimunović je poučavao u Hrvacama (1892-1900) i Dicmu (1901-1909) da bi zatim do umirovljenja 1927. godine bio nastavnik u umjetničko-obrtnoj školi u Splitu. Godine 1929. preselio se u Zagreb. Prvi ozbiljan interes književne javnosti privukla je njegova nedovršena pripovijetka *Mrkodol* (1905), u kojoj je istražio tradicionalne suprotnosti između sela i grada, naglašavajući patrijarhalne životne oblike. Inspiraciju je pronalazio u morlačkom svijetu i prostoru Dalmatinske zagore, često se oslanjajući na narodnu predaju i folklor. Šimunović je istaknuti pisac psihološke pripovijesti sa seoskom tematikom, u kojoj je oblikovao likove kroz afektivni doživljaj stvarnosti. Njegova proza često istražuje unutarne konflikte i ljudsku prirodu, prikazujući ih kroz simboličke motive i životne situacije. Novele, poput *Muljike* (1906), *Duge* (1907) i *Alkara* (1908), ističu se lirskom atmosferom i dubokim psihološkim profiliranjem likova. Koristio je zanimljive modernističke tehnike. Na primjer, volio je kombinirati stvarnost i bajkovite elemente (narodne legende i predaje). Opisi su u njegovim novelama u središtu, ali su usko povezani sa psihološkim stanjima i sviješću likova. Stoga su ti opisi vrlo lirski i emocionalno obojeni. Radnja je također vezana uz prikaz stanja lika. Više novela često povezuju isti likovi, koji promatraju prošlost i sadašnjost iz vlastitih perspektiva. Ovakav način pisanja predstavljao je umjeren, ali značajan pomak u razvoju modernističkog pripovijedanja.¹⁸ Šimunović je također napisao dva romana, *Tuđinac* (1911) i *Porodica Vinčić* (1923) te autobiografske proze *Mladi dani* (1919) i *Mladost* (1921), u kojima ističe poetiziranu prirodu i unutarnji svijet likova.

Njegovo djelo ostavilo je neizbrisiv trag u hrvatskoj književnosti, ističući se sposobnošću stvaranja lirskih ugođaja i atmosfera, odnosno izrazito subjektivnim odnosom prema temi. Šimunović je svojim djelom povezoao realistički i impresionistički stil s narodnim stvaralaštvom, ostavljajući neprocjenjiv doprinos hrvatskoj književnoj baštini.¹⁹

¹⁸ <https://lektire.skole.hr/autor/dinko-simunovic/>

¹⁹ <https://enciklopedija.hr/clanak/simunovic-dinko>

3.1. *Duga* Dinka Šimunovića

Novela *Duga* prvi je put objavljena 1907. godine u časopisu *Suvremenik*. Djelo je nastalo u vrijeme hrvatske moderne u kojoj je jedan od glavnih stilova bio impresionizam, koji je ovdje prisutan u opisima pejzaža, ali i opisu glavnog lika, djevojčice Brunhilde, zvane Srna (Parlov 2008: 7). Novela je podijeljena u četiri poglavlja. Naracija je povjerena sveznajućem pripovjedaču, koji propovijeda priču u kojoj ne sudjeluje. Povremeno je naracija dodijeljena pojedinim likovima, koji kroz dijalog ili unutrašnje iskustvo, djelu daju „pečat svoje perspektive“ (Frangeš, Žmegač 1998: 190). Prvo poglavlje počinje opisom krajolika, što je karakteristično za većinu Šimunovićevih djela, a u ovoj noveli opisuje se mjesto Čardak. Autor je prepoznatljiv po tome što opisuje događaje utemeljene na vremenskim prilikama mjesta u kojemu se odvija radnja. Diana Zalar piše kako „već početne rečenice novele Dinka Šimunovića ‘Duga’ govore puno o tome kako likovi žive u njoj. U gradiću djeca provode dane stisnuti u dosadnim rasporedima šetnji i dugačkih molitava, zarobljeni u svojim mislima i iza svojih prozora, a na širokim prostorima veselo i bujno. Upravo je zanimljivo kako pisac svojim novelama, a posebice u ovoj, stanje likova izražava kroz stanje prirode koja ih okružuje.“²⁰

Nakon upoznavanja s krajolikom, autor opisuje radnje mještana, tijekom vrućih i sparnih ljetnih dana. „Samo njihovi dječaci, mali Čardačani, smjeli su se pržiti na suncu i hladiti u mlakoj Glibušinoj vodi ne čekajući večer kao njihove sestre. One su morale čekati zalaz nemilog sunca da s majkama prošeću po jedinoj čardačkoj ulici i tako pokažu nove i svijetle opravice. A dotada su morale ležati da im lišca ostanu nježna i bijela, kakva moraju da budu u gospodskih djevojčica“ (Šimunović 2009: 9). Upoznaje nas s mogućnosti dječaka da provode vrijeme vani, na suncu, ali i nemogućnosti djevojčica za te iste stvari, jer one su morale čekati večer, za izlazak u šetnju s majkama, kako bi pokazale novu odjeću. „Time je na obziran način, tek usput, dodirnuti osnovna tema ‘Duge’: značenje psihološke i društvene razlike među spolovima, sa svim posljedicama što ih tumačenje te razlike može izazvati u životu pojedinca“ (Frangeš, Žmegač 1998: 190). Nadalje, autor nas upoznaje s centralnim likom, djevojčicom Brunhildom, koju su svi drugi od milja prozvali Srna, zbog njezine živahnosti i zaigranosti. „Pa koliko je bila vitka, tako je hitro i skakala da bi svak, čim ju vidi, pomislio na srnu, makar i ne znajući kako je zovu“ (Šimunović 2009: 9). Njeno ime, Brunhilda, pripada djevojci iz germanske mitologije, koja je bila kraljica ratnica, a znala je prkositi i bogovima. Ime je izabrala majka te se vrlo lako može shvatiti da nije bilo prihvaćeno u sredini u kojoj su živjeli. Cijelo

²⁰ <https://lektire.skole.hr/djela/duga/>

prvo poglavlje novele predstavlja Srnin portret, „portret koji prikazuje dušu koliko i tijelo, a ta je potpunost lika opet u tijesnoj vezi sa životnom okolinom, ljudima i prirodom“ (Frangeš, Žmegač 1998: 191).

Šimunović opisuje Srnin vanjski izgled, ističući njezinu vitku i visoku građu te kosu zlatne boje koja doseže do ramena. Djevojčica ima deset godina i potječe iz vrlo imućne i bogate obitelji. Njena majka je Emilija, a otac Janko Serdar. Roditelji su je odgajali u strogo kontroliranim uvjetima te su joj gotovo sve zabranjivali. Na primjer, nije smjela uživati u igri na suncu s ostalom djecom svoje dobi niti pjevati glasno. Kao što je zabilježeno: „Serdar i Serdarovica mislili su da se ne pristoji njihovoj kćeri kad mu drago pjevati i kojugod pjesmu, zato što je bila žensko i zato što još nijesu kupili glasovir“ (Šimunović 2009: 10). Ova rečenica naglašava podređenost žene određenim društvenim normama i očekivanjima u ponašanju. U noveli se spominju i druge stvari koje su joj roditelji uskraćivali jer je bila žensko, poput toga da nije smjela jesti do sita, nije joj bilo dopušteno trčati jer to nije bilo primjereno djevojčicama, a postajala je i opasnost da će unakaziti lice. „Očito je da se u roditeljskim upozorenjima miješaju suvremena, pomodna civilizacijska shvaćanja s reliktima drevnih odgojnih običaja, no bitno je da roditelji i staro i novo mogu tumačiti u korist svojih pogleda na uloge i norme spolova“ (Frangeš, Žmegač 1998: 194).

Srna nije bila kao njene vršnjakinje, ona je imala drugačije želje. „Ona je htjela da se na jablan penje, da prepliva Glibušu, da trči na konju, da se potuče sa dječacima – i stotinu drugih čudnovatih i strašnih stvari“ (Šimunović 2009: 12). U tom dijelu teksta, koji dodatno razvija ekspozicijski dio novele, već postaje vidljiv ključni motiv sukobljenih životnih sila koje utječu na Srninu sudbinu: želja za slobodom i neovisnošću, ali istodobno i svijest o dužnostima i očekivanjima koja joj nameću roditelji i društvo (Frangeš, Žmegač 1998: 194). To je jasno vidljivo iz dvojnosti njezina imena: Brunhilda, ime koje su joj dodijelili roditelji i koje odražava njihova očekivanja i zahtjeve te nameće obveze poštivanja društvenih normi; i Srna, koje simbolizira njezin razigrani duh te je povezuje s prirodom i slobodom.

U drugom poglavlju ljetu zamjenjuje jesen, broj likova se proširuje, a posebna pažnja posvećena je epizodnom liku, kljastoj djevojci Savi, koja igra ključnu ulogu u spletu motiva. Od djetinjstva bez ruku, Sava je vješta vezilja koja svojim batrljcima stvara čudesne radove. Njezina dirljiva priča o životnim teškoćama bogaljke obuhvaća i dio trećeg poglavlja.

Posebno je dojmljiv susret Srne i Save. Sava, čija potresna životna priča, čitateljima pomaže pri spoznaji težine riječi „Grjeota što vam nije sin“ (Šimunović 2009: 12), što je izgovorila znanica Srninih roditelja. „Društvena, skoro bi se moglo reći: mitska razlika između kćeri i muškog potomka – to je ključni motiv, spona među pričom o Srni i pričom o Savi.

Sudbina vezilje nije puka, epizoda, takoreći atmosferski dodatak, nego paralelna priča. Obje se priče uzajamno zrcale“ (Žmegač, Frangeš 1998: 196). Razgovor između Save, djevojke bez ruku, i vlasnice vinograda, koji je čula i Srna, dovodi do fatalističkog zaključka. Njihovim raspravama o božjoj sudbini koja nameće ženama da podnose zlo koje im je suđeno, jedino rješenje nudi magijsko vjerovanje u moć čarobne prirodne pojave – duge! Prema vjerovanju, trčanje ispod duge može pretvoriti djevojčicu u dječaka. Inspirirana ovim pričama i neobičnom željom za dječastvom, Srna brzo potrči ispod duge kako bi putem magije ostvarila svoju želju. Pripovjedni prikaz Srnine želje da protrči ispod duge i njezino očekivanje čudesne promjene vodi je prema smrti, umjesto prema životnoj transformaciji, što predstavlja dramski vrhunac novele (Isto).

Autor nije okončao djelo tragičnim završetkom junakinje Srne, već je nastavio s četvrtim završnim poglavljem. Posljednje poglavlje govori o nesretnim roditeljima, koji su izgubili istinski sadržaj života. Povukli su se poput pustinjaka u staru utvrdu na brdu, kao da se žele kazniti zbog nečega što nisu ni učinili. Prvi dio poglavlja opisuje tužni ambijent starih zidina, koja je nekoć bila slavna. Nesretni roditelji povest će se za nekim romantičkim junacima, kada vrijeme odgovara duši a duša vremenu; jedne oluje noći bacit će se niz stijenu u dubinu (Frangeš, Žmegač 1998: 201). Srnina smrt potaknula je svijest kod roditelja o njezinim patnjama. Roditelji su spoznali da su u potpunosti izgubili smisao i središte svoje egzistencije, žrtvujući sve za materijalni napredak i stjecanje vanjskog ugleda. Time su iznevjerili one vrijednosti estetskog i slobodnog življenja koje su tako strastveno bile izražene u djevojčici Srni. Dinko Šimunović vješto prikazuje unutarnju oluju u roditeljskim srcima riječima koje odgovaraju surovim vjetrovima, zločinu i nasilju nad djetetom, kao i mračnoj oluji. Kakanje odraslih odjekuje u mučnoj tišini blizu ruševne kule na visokoj litici.²¹ „Sugestivna cjelina koju je autor na taj način ostvario nezaboravna je“ (Isto).

Šimunovićev prikaz okrutnog mentaliteta ljudi i surovog krajolika Dalmatinske zagore, istovremeno s dubinom osjećaja i životnom strašću, izražen je kroz uvjerljivu i dojmljivu pripovijest. Ova priča otkriva slojevitost naravi ljudi i njihovog okruženja, istražujući suprotnosti između tradicionalnih uvjerenja i težnje za slobodom i samoostvarenjem. Ovo je prostor dubokih suprotnosti: s jedne strane neukost, tvrdoglavost i glupost – s druge žilavost i spremnost na trpljenje, prirodna inteligencija, sposobnost za najdublja proživljavanja.²²

Ideologija obuhvaća sustav vrijednosti i uvjerenja koji oblikuju ponašanje određenih društvenih skupina. U Šimunovićevoj noveli *Duga* vidljiva su ideološka načela koja

²¹ <https://lektire.skole.hr/djela/duga/>

²² Isto.

karakteriziraju patrijarhalnu zajednicu: „Ideologija patrijarhata, dakle, ovdje služi kako bi podržala mušku prevlast u društvu, odnosno kako bi se održale za navedeni sustav poželjnije društvene prakse, koje se mogu upotrijebiti za očuvanje sustava te stavljanje u odnos pokornosti svih onih koji bi mogli naštetiti takvom sustavu“ (Durić 2012: 263). U *Dugi* se ideološka načela manifestiraju kroz diskriminaciju u pravima i slobodama muške i ženske djece. Nerijetki su primjeri koji opisuje što dječaci smiju, a djevojčice ne smiju. Time se naglašava podređenost ženskog spola društvenim normama, ograničavajući im prava i slobodu izbora, što je i tema samog djela. Snagu patrijarhalnog društva autor je pokazao različitim ženskim likovima i njihovim pričama.

Emilija, Srnina majka, predstavlja lik koji je pasivno prihvatio patrijarhalno uređenje društva, bez ikakvog preispitivanja ili otpora. Ona se podčinila svim pravilima i normama, smatrajući svoju ulogu neupitnom i nezamjenjivom. Osim što je prihvatila te norme za sebe, aktivno ih je prenosila i svojoj kćeri, strogo korigirajući svaki prekršaj, brinući se da njezino ponašanje ne naruši društveni ugled cijele obitelji.

U liku Srne nježno je prikazana zlostavljana djevojčica čija očajna situacija vodi do tragedije, čime postaje jedan od najtragičnijih ženskih likova u hrvatskoj književnosti.²³ Ona je bila žrtva patrijarhalnog poretka u svome kraju. Svakodnevno je bila podložna pravilima i volji svojih roditelja, znalo se što je primjereno, a što nije činiti djevojčici. Mentalitet društvene sredine, narodni običaji, vjerovanja, mitski i folklorni elementi, kao i legende i pučke priče, duboko su ukorijenjeni u načinu života njenih sumještana. Svojom jedinstvenošću i osobitošću, Srna nije mogla izbjeći društvene norme svoga vremena i okruženja. Bila je prisiljena prihvatiti nametnutu ulogu pridržavanjem očekivanja za „dobru djevojčicu“, što je podrazumijevalo usklađivanje s pravilima koja je nametnula sredina i društveni slojevi kojima pripada, a to se kosilo s njezinim željama. Njeno vjerovanje u narodnu priču postaje ključnim elementom novele. Narodna priča koja govori o tome da se prolaskom ispod duge postaje muško, Srnu je pretvorila u tragičnu žrtvu tradicionalnoga društvenog poretka. „Proći ispod duge značilo bi stoga: ući u viši vrijednosni sustav, u područje zbilje u kojem je napose smisleno i opravdano natjecati se, boriti se, dokazati se“ (Frangeš, Žmegač 1998: 299). Srna je bila svjesna razlika između muškaraca i žena, osjećala ih je i na vlastitoj koži.

Paralelna je priča ona o Savi, vezilji hvaljenoj zbog svog umijeća, tim više jer je bila bez ruku, koju cijeli život prate razočarenja, poniženja, osjećaj manje vrijednosti. Muž ju je ostavio kada mu je rodila žensko dijete, što opet naglašava razliku između žena i muškaraca. Taj ključni

²³ Isto.

motiv povezuje ove dvije priče. Bitna razlika, između njihovih priča jest ta što se Sava pomirila sa svojom sudbinom dok Srna mašta i nada se boljem izlazu iz patrijarhalnog poretka u kojemu je ženski spol u nepovoljnom položaju.

Izlaz za Srnu bio je prolazak ispod duge; šarenog luka na horizontu za koji se vjerovalo da ima materijalnu i/ili magijsku prirodu. Zahvaljujući svojoj ljepoti, nedostižnosti i povijesnim teškoćama u objašnjavanju ovog fenomena, duga ima svoje mjesto u legendi. U grčkoj mitologiji smatrali su da povezuje zemlju i nebo. Prema Bibliji, nakon potopa Bog je postavio dugu na nebo kao znak saveza između Boga i ljudi. Duga je često prikazivana na zastavama kao simbol nove ere, nade ili društvene promjene. Za vrijeme ratova i drugih društvenih nepogoda bila je simbol mira i prijateljstva. Danas u medijima možemo vidjeti slike zastave u duginim bojama ili pročitati izraz ‘Dugine obitelji’ koji se „često koristi za opisivanje lezbijskog ili gej para s djecom. U širem smislu, može opisati obitelj u kojoj je barem jedan roditelj transrodna, interspolna, lezbijka, gay, biseksualna ili queer osoba“.²⁴ Zastava duginih boja koristi se kao univerzalni simbol LGBTQ+ zajednice. Brojne organizacije i pojedinci upotrebljavaju ovu zastavu kako bi izrazili podršku LGBTQ+ zajednici. Autor zastave, Gilbert Baker, bio je svjestan simboličnog značenja duge, kao promjene i nade. „Na osobnoj web stranici izjavio je: ‘Zastava duginih boja bila je svjestan, prirodan i neophodan izbor. Duga se od najranijih vremena smatra simbolom nade.’“²⁵

3.2.2. Metodička obrada književnog djela *Duga* Dinka Šimunovića

Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je odluku o kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, koji je stupio na snagu objavom u *Narodnim novinama*, 25. siječnja 2019. godine.²⁶ U navedenom kurikulumu *Duga* Dinka Šimunovića ne nalazi se na popisu za cjelovito čitanje. „Popis djela za cjelovito čitanje sastavljen je prema načelu mogućnosti ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda u predmetnome području književnost i stvaralaštvo te je vođen idejom o profesionalnoj autonomiji učitelja i nastavnika. Pri izboru književnoga teksta za čitanje učitelju i nastavniku preporučuje se odabir suvremenih tekstova za poticanje literarnoga čitanja prema načelima: od poznatoga prema nepoznatome, od bliskoga prema udaljenome; tj. učenik se s temom ili žanrom upoznaje na suvremenim tekstovima, a potom produbljuje spoznaje i vještine na tekstovima iz

²⁴ <https://www.dugineobitelji.com/terminologija/>

²⁵ Isto.

²⁶ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html

književnopovijesnih i stilskih razdoblja.²⁷ Također, u Odluci o donošenju Kurikuluma za nastavni predmet stoji da se književni tekstovi za cjelovito čitanje biraju prema recepcijsko-spoznajnim mogućnostima učenika, žanrovskoj uravnoteženosti i tipičnosti (poezija, proza, drama), oglednosti književne poetike, literarnoj vrijednosti te zastupljenosti hrvatskih i svjetskih književnih tekstova iz različitih razdoblja. Za ostvarivanje ishoda čitaju se i ulomci iz predloženih i slobodno izabranih tekstova. Učitelji se pri planiranju mogu koristiti predloženim popisima izbornih djela, odabirući prema svojoj procjeni i interesima učenika djela za cjelovito čitanje i ulomke.

Prema prethodnoj odluci, koju je donijelo tadašnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta 3. kolovoza 2006. godine o Nastavnom planu i programu za osnovnu školu, *Duga* se nalazila na popisu lektire za 7. razred, no ni tada nije bila obvezno djelo za cjelovito čitanje, već je bila jedno od preostalih 26 djela, između kojih je svaki učitelj/učiteljica mogao/la samostalno odabrati.²⁸ Na popisu lektire objavljenom u Vjesniku Ministarstva prosvjete i športa 1998. godine, *Duga* se nalazila na popisu za lektiru, ali je bila predviđena za čitanje u petom razredu osnovne škole.

Iako ovo djelo u trenutno važećem kurikulumu nije obvezno, neki učitelji ga i dalje odabiru kao djelo za cjelovito čitanje; što je slučaj i s Osnovnom školom Rovišće u kojoj je i provedeno istraživanje. U trenutno aktualnim udžbenicima najvećih izdavača u Republici Hrvatskoj (Školska knjiga, Profil i Alfa) *Duga* se ne nalazi ni u čitankama.

Za potrebe ovog istraživanja djelo *Duga* pregledano je u tri različita izdanja spomenutih najvećih izdavača. Analizom tih izdanja utvrđeno je da izdanje *Alkar i Duga* Dinka Šimunovića, nakladnika Alfa iz 2009. godine nema metodički dodatak, priručnik niti prilog. U knjizi *Duga, Alkar, Muljika*, koju je 2005. izdala Školska knjiga, nalazi se metodički dodatak koji čine pitanja za razmišljanje o pročitanoj djelu. Od ukupno 36 natuknica, tri su povezane s predrasudama i stereotipima. Jedan zadatak glasi: „Objasni ideju, piščevu poruku čitateljima: ljudsko je biće sretno ako je slobodno, a predrasude mogu imati tragične posljedice.“ Sljedeće pitanje jest: „Kakav je položaj žene početkom 20. stoljeća?“ dok posljednje pitanje glasi: „Što o položaju žene u tadašnjem društvu govore sljedeće rečenice: ‘Ženskome se ni Bog ne veseli. Tako je Bog dosudio nama ženskima – valjda da trpimo zlo koje nam pošalje?’“ Preostala pitanja i zadatci osvrću se na klasična interpretativna pitanja o djelu, poput mjesta radnje, karakterizacije likova i opisa. Posljednje izdanje nakladnika Profil pod nazivom *Pripovijetke*, u kojemu se nalaze *Duga, Alkar, Muljika i Rudica*, sadrži Metodički praktikum za učenike, za

²⁷ Isto.

²⁸ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2006_09_102_2319.html

učitelje i za roditelje. U Metodičkom praktikumu za učenike nalazi se jedan pasus koji je posvećen prikazu Srne kao simbola želje i potrebe za ravnopravnošću između spolova. Pitanja kojima se potiče na razmišljanje su sljedeća: „Što odrasle žene misle o mjestu žena u tadašnjem društvu? Prihvaćaju li one takvo mjesto, mire li se s njim?“ Uz pitanja su navedeni i prikazi ulomaka u kojima se govori o mjestu i sudbini žene te se postavljaju pitanja: „Zašto se tako govori o ženama? Zašto se tako shvaća uloga žene? Što se treba promijeniti? Tko se treba promijeniti? Kako se može promijeniti?“ U Metodičkom praktikumu za učitelje ne nalaze se pitanja, natuknice ili smjernice koje bi poticale na razgovor o rodnim ulogama i neravnopravnosti. U Metodičkom praktikumu za roditelje, osvještuje se roditeljima kako je ovo djelo plodna tema za razgovor o ravnopravnosti muškaraca i žena, navodeći činjenice, ne postavljajući mnoštvo pitanja.

Na temelju analize, možemo utvrditi da je u interpretaciji *Duge* u dva izdanja prisutan rodni aspekt – u izdanju Školske knjige gotovo zanemarivo dok je u tumačenju i analizi u izdanju Profila ponuđeno više poticaja učenicima i roditeljima za raspravu o rodnim segmentima, a nedovoljno učiteljima.

Ova novela odličan je metodički predložak jer pruža izvanrednu osnovu za raspravu o temama predrasuda, stereotipa i diskriminacije u nastavi i obrazovanju, nudeći dubok uvid u rodnu neravnopravnost i njezine posljedice te potičući kritičko razmišljanje i analizu rodno uvjetovanih problema. Stoga, možemo smatrati poražavajućim to što u metodičkim interpretacijama taj potencijal nije više iskorišten.

4. Problem, ciljevi i hipoteze istraživanja

Problem na koji se želi odgovoriti istraživanjem čiji su rezultati prikazani u ovom diplomskom radu jest pitanje primjećuju li učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće rodne stereotipe u noveli *Duga* Dinka Šimunovića koja se metodički obrađuje kao lektira u sedmom razredu te kakvi su njihovi stavovi o rodnim razlikama između dječaka i djevojčica. Iz tako definiranog problema proizlaze sljedeći ciljevi istraživanja:

1. Utvrditi uočavaju li učenici sedmih i osmih razreda rodne stereotipe u noveli *Duga*.
2. Utvrditi jesu li rodni stereotipi prisutni među stavovima učenika sedmih i osmih razreda.

Polazna je pretpostavka istraživanja da su stereotipi sveprisutni i vrlo lako se mogu razviti i kod djece jer primaju informacije iz okoline, uključujući medije, obitelj, vršnjake, školu i društvo općenito te na temelju tih informacija počinju oblikovati svoje stavove o različitim skupinama ljudi. Ovi rani stereotipi mogu utjecati na to kako djeca razmišljaju o drugima i integriraju se s njima. Djeca veliku količinu vremena provode u školi gdje primaju informacije koje mogu biti poticajne za stvaranje stereotipa, ali obrazovni sustav može raditi i na prevenciji razvoja štetnih stereotipa kod djece

S time su u vezi postavljene su dvije istraživačke hipoteze:

1. Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće uočavaju rodne stereotipe u *Dugi* Dinka Šimunovića.
2. Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće podržavaju rodne stereotipe.

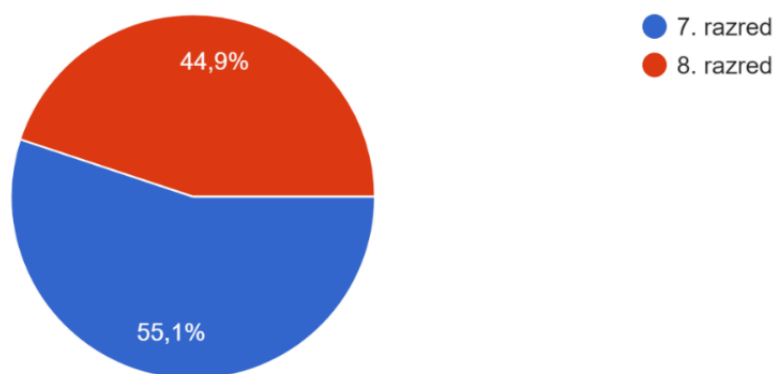
5. Metodologija istraživanja

Ovo poglavlje detaljno opisuje metodološki pristup korišten u istraživanju. Metodologija istraživanja obuhvaća korake i postupke primijenjene za prikupljanje i analizu podataka te osiguravanje valjanosti i pouzdanosti rezultata. Korištenjem strukturiranih anonimnih anketa među učenicima Osnovne škole Rovišće, istraživanje je nastojalo dobiti uvid u njihove stavove i percepcije o zadanoj temi. U nastavku su predstavljeni sudionici istraživanja, proces prikupljanja podataka, kao i korištene metode analize.

5.1. Sudionici istraživanja

Podatci za ovo istraživanje prikupljeni su u lipnju 2023. godine na uzorku od 118 ispitanika. Ispitanici su bili učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće, odnosno – kao što prikazuje *Grafikon 5.1.1.*, u istraživanju je sudjelovalo 65 učenika sedmog razreda i 53 učenika osmog razreda.

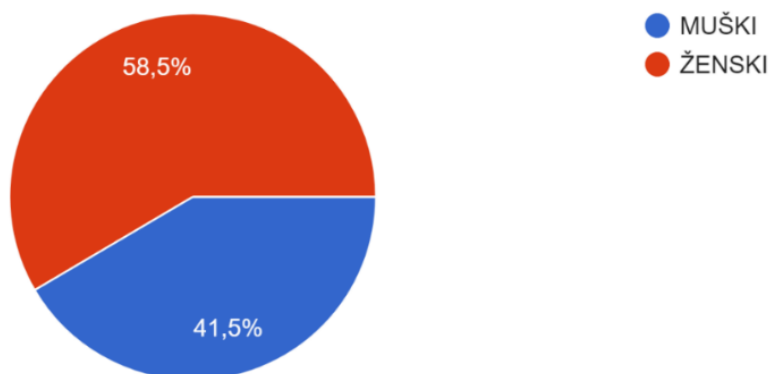
118 odgovora

Grafikon 5.1.1. Broj ispitanika po razredima u postotcima

U istraživanju je sudjelovalo nešto više djevojčica nego dječaka, vidljivo u *Grafikonu 5.1.2.*, sudjelovalo je 69 djevojčica i 49 dječaka.

118 odgovora

Grafikon 5.1.2. Broj ispitanika prema spolu izražen u postotcima

5.2. Prikupljanje podataka

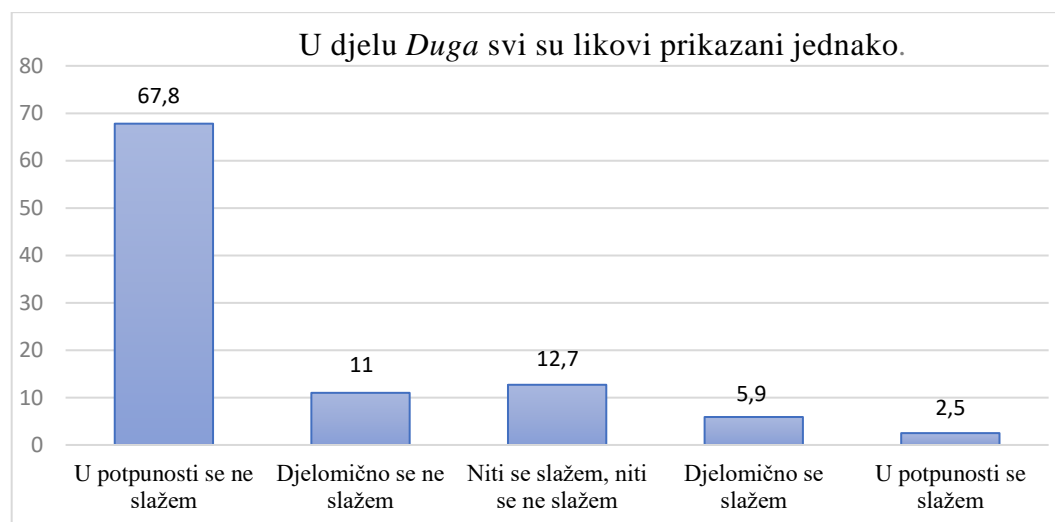
U ovom istraživanju podatci učenika prikupljeni su pomoću anonimne ankete za čiju provedbu je svaki učenik donio suglasnost roditelja.²⁹ Anketa se provodila u školi za vrijeme Sata razrednika. Učenicima je prije provedene ankete najprije održana kratka prezentacija o *Dugi Dinka Šimunovića*³⁰ kako bi se učenici prisjetili samog djela, nakon čega su rješavali anketni *online* upitnik. Upitnik je sadržavao 30 pitanja i bio je podijeljen u tri dijela. Prvi dio upitnika sadržavao je dva pitanja višestrukog izbora, odnosno učenici su u prvom pitanju odabirali u koji razred idu, a u drugom pitanju se odabirali spol. U drugom i trećem dijelu ankete zadatak sudionika bio je procijeniti stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom na skali od 1 do 5 (1 – U potpunosti se ne slažem, 2 – Djelomično se ne slažem, 3 – Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – Djelomično se slažem, 5 – U potpunosti se slažem.) Drugi dio ankete sadržavao je osam tvrdnji povezanih s *Dugom* dok preostalih 20 tvrdnji nisu bile povezane s djelom, nego se istraživalo općenito stavove učenika.

²⁹ Primjer ankete nalazi se u Prilozima: Prilog 1.

³⁰ Prezentacija prikaza učenicima nalazi se u Prilozima: Prilog 2.

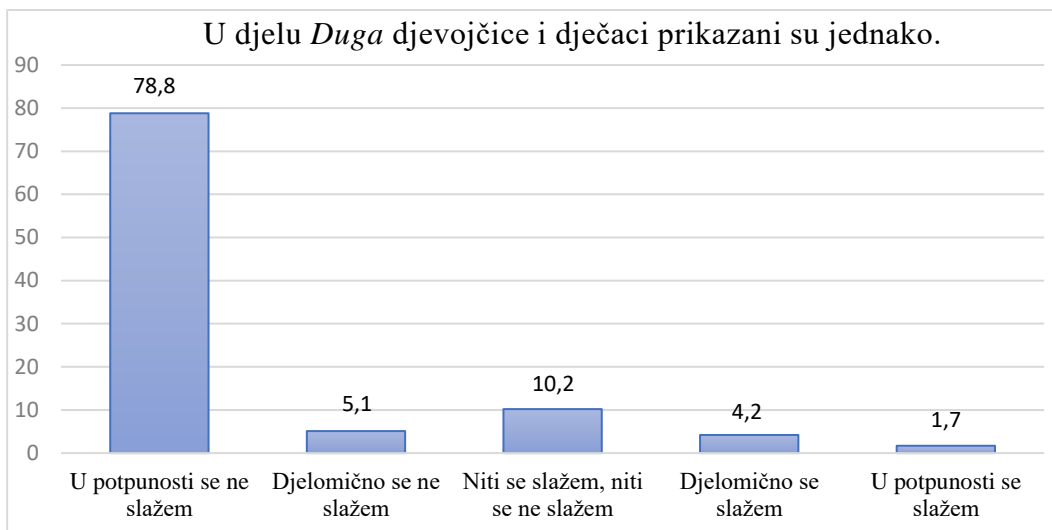
6. Rezultati i rasprava

Rezultati ankete (*Grafikon 6.1.*) pokazuju da se najveći broj učenika (67,8%) u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da su likovi u djelu *Duga* prikazani jednako dok se desetina (12,7%) učenika djelomično ne slaže s tom tvrdnjom. Samo 2,5% učenika u potpunosti se slaže dok se s tom tvrdnjom djelomično slaže 5,9% učenika. Niti se slaže, niti se ne slaže nešto više od desetine učenika, odnosno 12,7% ispitanika.

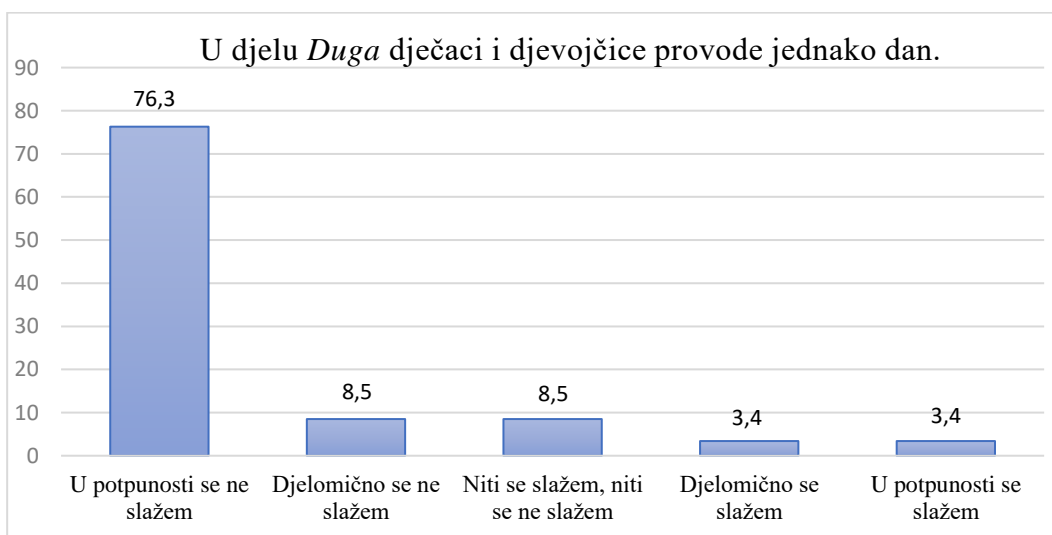
Grafikon 6.1. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga svi su likovi prikazani jednako.“

Kao što pokazuje *Grafikon 6.2.*, većina ispitanika u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom da su u djelu *Duga* djevojčice i dječaci prikazani jednako (78,8%) dok se desetina (10,2%) učenika s tvrdnjom niti slaže niti se ne slaže. Djelomično se s tvrdnjom ne slaže 5,1% ispitanika. Najmanji broj učenika u potpunosti se slaže s tvrdnjom, tek 1,7 %, dok se nešto više učenika djelomično slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 6.2. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu *Duga* djevojčice i dječaci prikazani su jednako.“

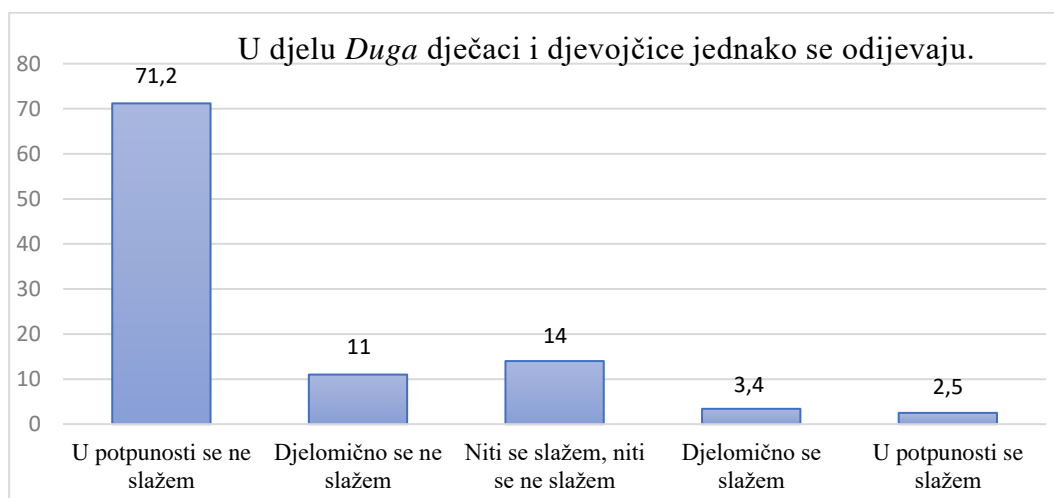
U *Grafikonu 6.3.* vidljiv je jednak postotak učenika (3,4%) koji su se u potpunosti složili ili djelomično složili s tvrdnjom da u djelu *Duga* dječaci i djevojčice jednako provode dan. Manje od desetine ispitanika (8,5%) s istom tvrdnjom djelomično se ne slaže, jednak postotak učenika niti se slaže, niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Ipak, najveći broj učenika, 76,3% s navedenom se tvrdnjom u potpunosti ne slaže.

Grafikon 6.3. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu *Duga* dječaci i djevojčice provode jednako dan.“

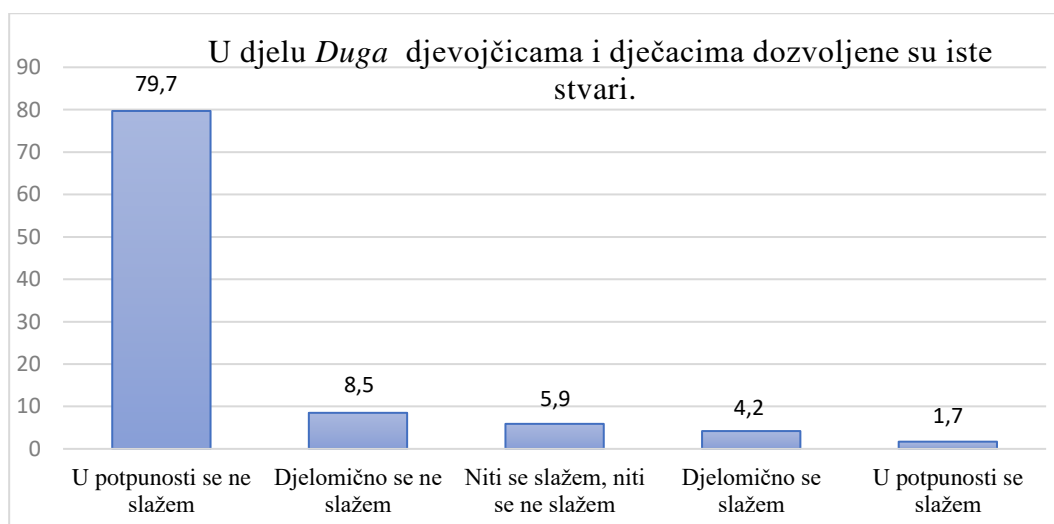
S tvrdnjom „U djelu *Duga* dječaci i djevojčice jednako se odijevaju“, prikazanom *Grafikonom 6.4.*, vidljivo je da se u potpunosti nije složilo 71,2% učenika, djelomično se nije složilo 11% učenika. Niti se slaže, niti se ne slaže s tom tvrdnjom 14% učenika dok se

s tvrdnjom djelomično slaže 3,4% učenika, a tek 2,5% učenika u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom.

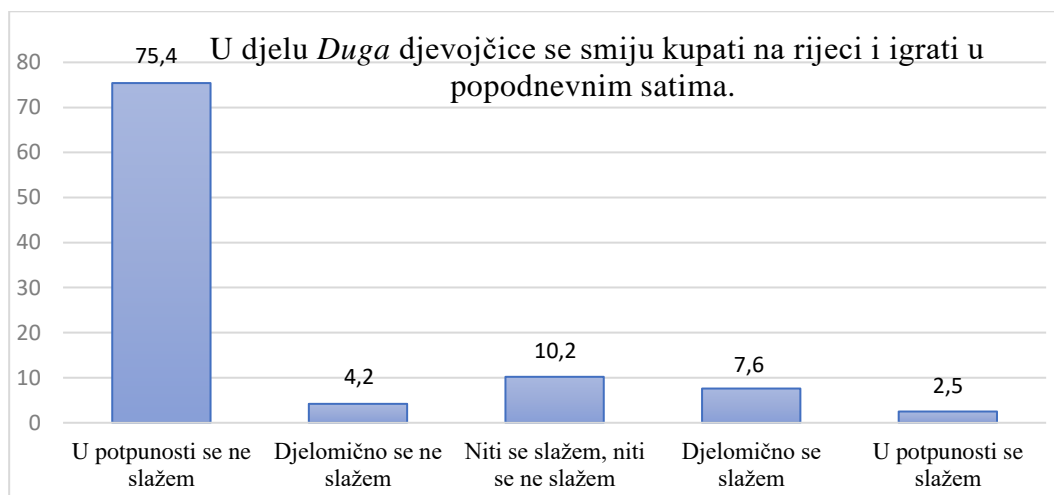
Grafikon 6.4. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga dječaci i djevojčice jednako se odijevaju.“

Grafikon 6.5. prikazuje da se najveći broj učenika u potpunosti nije složio s tvrdnjom da su djevojčicama i dječacima bile dozvoljene iste stvari u djelu *Duga* (79,7%), a najmanji broj učenika u potpunosti se složio s navedenom tvrdnjom, 1,7% učenika. Niti se slaže, niti se ne slaže s tom tvrdnjom 5,9% ispitanika. Djelomično se s tvrdnjom složilo 4,2% učenika, a s tvrdnjom se djelomično nije složilo 8,5 % učenika.

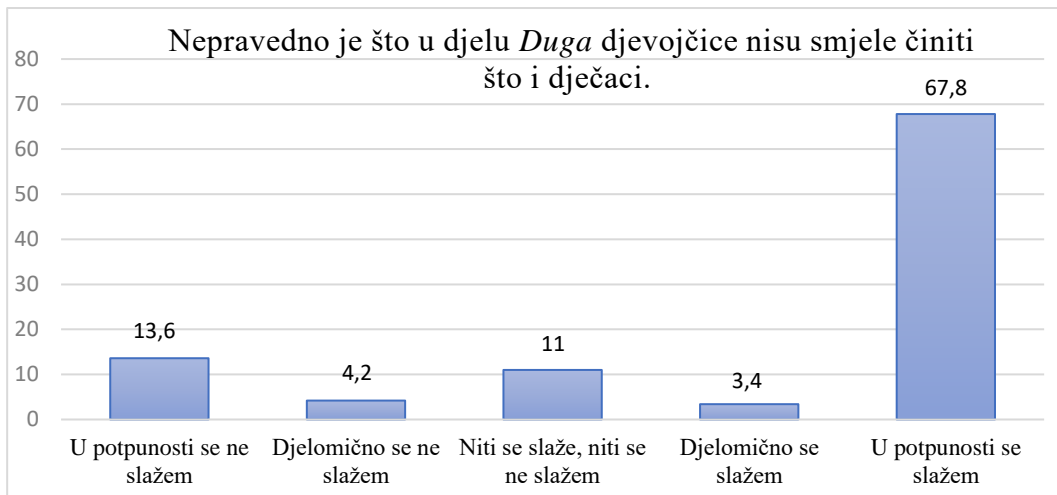
Grafikon 6.5. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga djevojčicama i dječacima dozvoljene su iste stvari.“

S tvrdnjom da se u priči djevojčice smiju kupati i igrati na rijeci u popodnevnim satima u potpunosti se nije složilo 75,4% učenika dok se najmanji broj učenika u potpunosti složio s tom tvrdnjom (2,5%). Niti se slaže, niti se ne slaže s tom tvrdnjom 10,2% učenika dok se s tvrdnjom djelomično složilo 7,6% učenika, a još manji broj ispitanika, njih 4,2%, djelomično se nije složilo s tom tvrdnjom, što je prikazano *Grafikonom 6.6.*

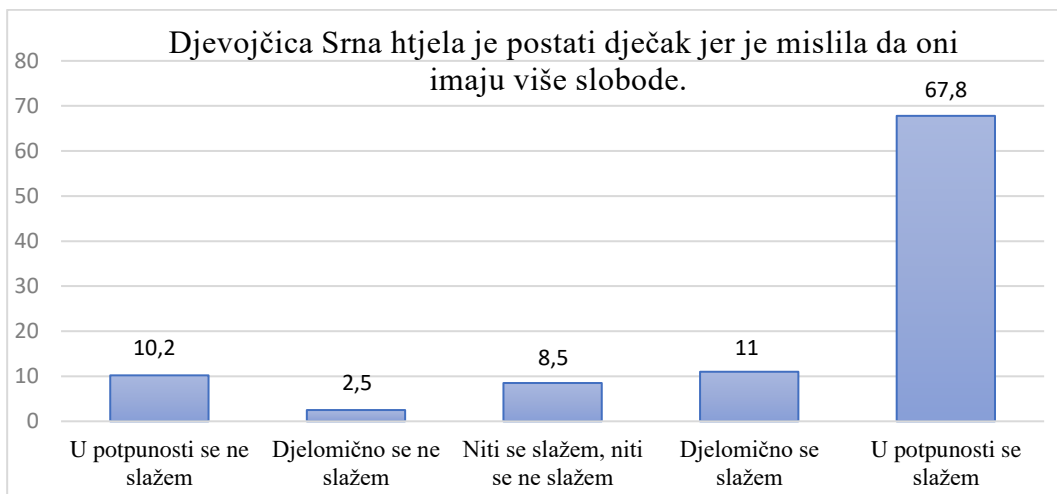
Grafikon 6.6. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga djevojčice se smiju kupati na rijeci i igrati u popodnevnim satima.“

Grafikon 6.7. prikazuje odgovore ispitanika vezane uz tvrdnju da je nepravedno što u noveli *Duga djevojčice* nisu smjele činiti isto što i dječaci. S tvrdnjom se potpuno složilo 67,8% učenika. U potpunosti se ne slaže 13,6% učenika. Niti se slaže, niti se ne slaže s tom tvrdnjom 11% učenika dok se s tvrdnjom djelomično ne slaže 4,2% učenika, a s navedenom tvrdnjom se djelomično složilo 3,4% učenika. Možemo zaključiti da se s tvrdnjom, djelomično ili potpuno, složilo najveći broj ispitanika, tj. njih 71,2%, dok se s tvrdnjom potpuno ili djelomično nije složilo manje od jedne petine učenika, njih 17,8%.

Grafikon 6.7. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Nepravедno je što u djelu *Duga* djevojčice nisu smjele činiti što i dječaci.“

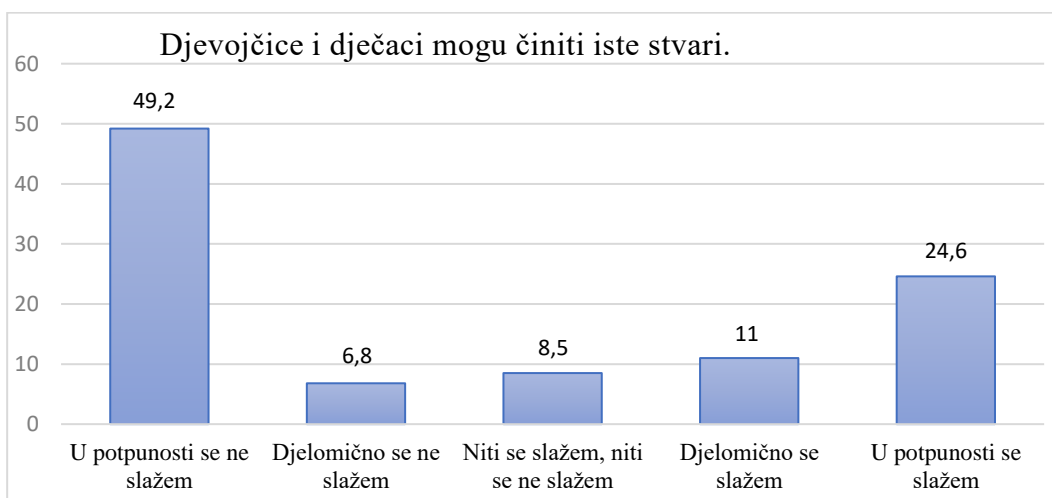
Na temelju analiziranih podataka, možemo primijetiti u *Grafikonu 6.8.* da se u potpunosti složilo 67,8% učenika s tvrdnjom da je djevojčica Srna htjela postati dječak jer je mislila da oni imaju više slobode, u potpunosti se s tom tvrdnjom nije složilo 10,2% učenika. S tvrdnjom se djelomično slaže 11% učenika, a 8,5% učenika niti se slaže, niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Najmanji postotak učenika, njih 2,5%, djelomično se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 6.8. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčica Srna htjela je postati dječak jer je mislila da oni imaju više slobode.“

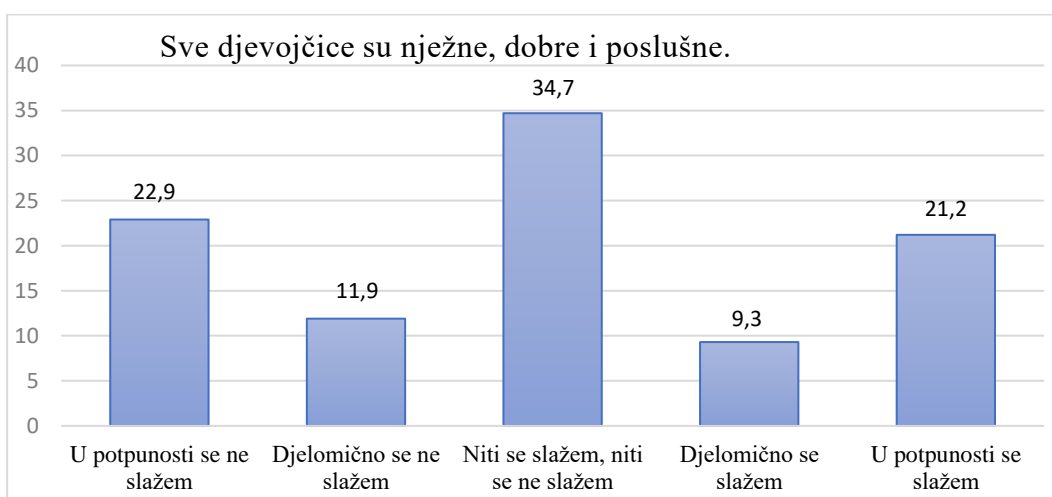
S tvrdnjom da djevojčice i dječaci mogu činiti iste stvari izričito se nije složilo 49,2% ispitanika dok je 6,5% sudionika izjasnilo djelomično neslaganje. Dodatnih 8,5% sudionika nije izričito podržalo niti osporilo tvrdnju. Nasuprot tome, 11% sudionika djelomično

podržava tvrdnju dok se čak 24,6% sudionika izričito slaže s iznesenom tvrdnjom, što je prikazano *Grafikonom 6.9.*

Grafikon 6.9. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci mogu činiti iste stvari.“

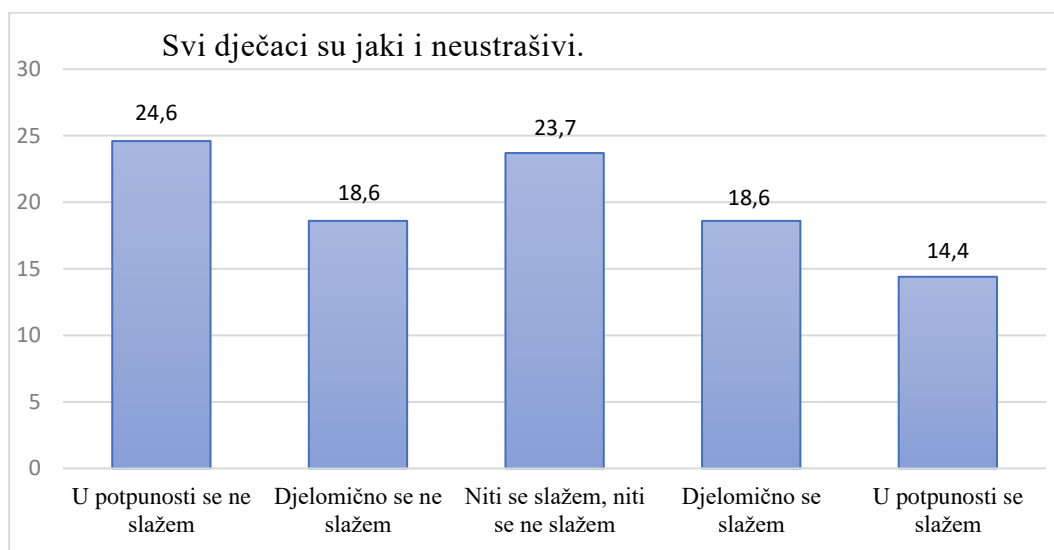
Analiza podataka, vidljivo u *Grafikonu 6.10.*, pokazuje da se s tvrdnjom „Sve djevojčice su nježne, dobre i poslušne“ 22,9% ispitanika izričito ne slaže dok se 11,9% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Značajnih 34,7% sudionika nije izrazilo ni podršku ni suprotnost tvrdnji. Nasuprot tome, 9,3% sudionika izražava djelomičnu suglasnost dok se 21,2% ispitanika potpuno slaže s tvrdnjom.

Grafikon 6.10. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Sve djevojčice su nježne, dobre i poslušne.“

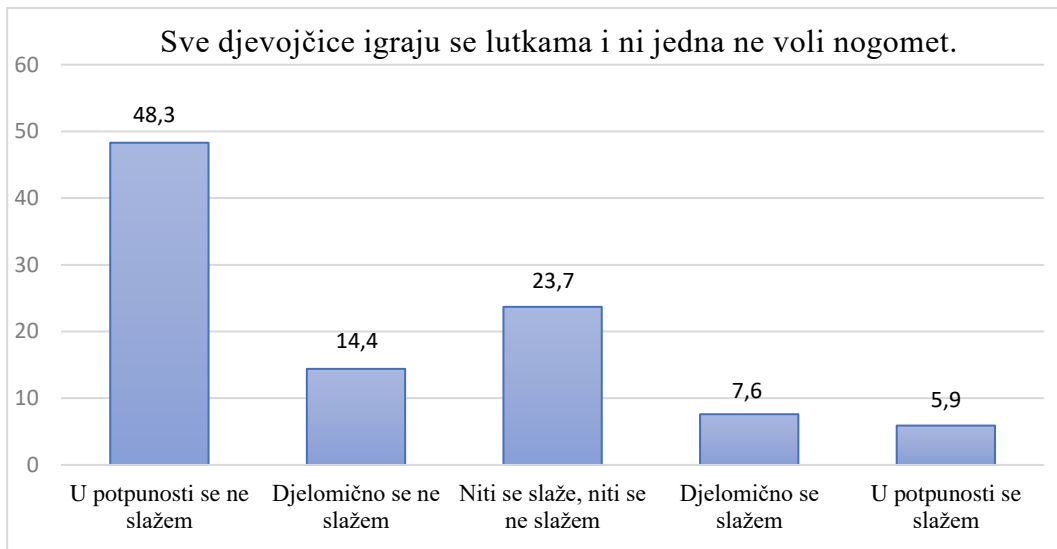
Pregled podataka ukazuje na to da, kako je prikazano u *Grafikonu 6.11.*, 24,6% sudionika jasno ne podržava iznesenu tvrdnju kako su svi dječaci jaki i neustrašivi dok se 18,6% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Značajan udio, od 23,7% sudionika, ne izriče ni

potporu ni suprotnost tvrdnji. Nasuprot tome, 18,6% sudionika djelomično se slaže dok se 14,6% njih u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

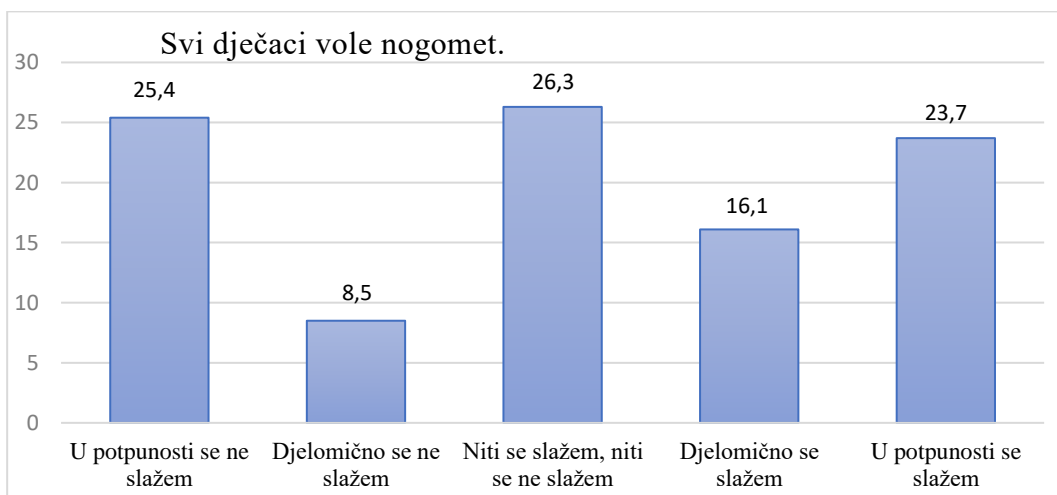
Grafikon 6.11. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Svi dječaci su jaki i neustrašivi.“

Analizirani podatci vezani uz tvrdnju da se sve djevojčice igraju lutkama i ni jedna ne voli nogomet, što je vidljivo u *Grafikonu 6.12.*, pokazuju da 48,3% sudionika u potpunosti ne podržava iznesenu tvrdnju dok se 14,4% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Značajan broj, od 23,7% ispitanika, ne izriče ni potporu ni suprotnost tvrdnji. S druge strane, 7,6% sudionika izražava djelomično slaganje dok se 5,9% njih u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 6.12. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Sve djevojčice igraju se lutkama i ni jedna ne voli nogomet.“

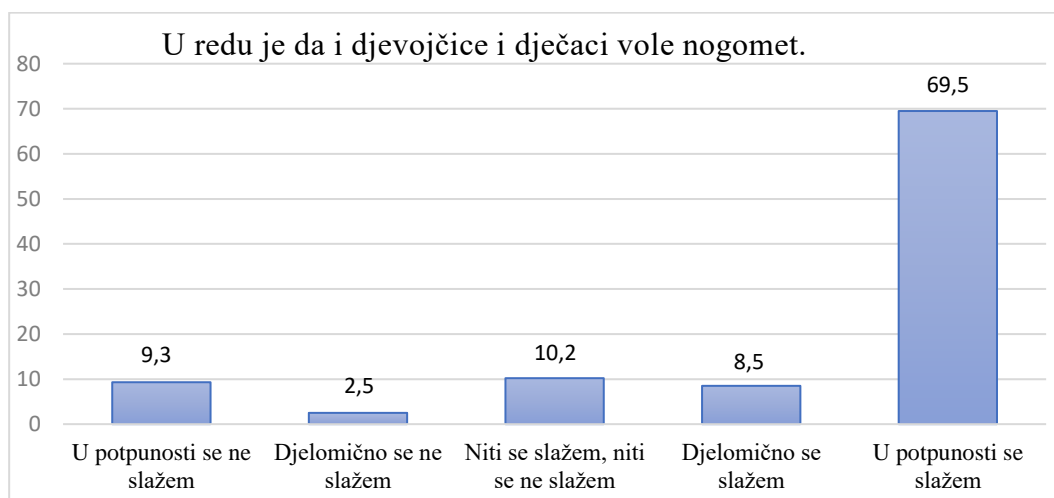
U Grafikonu 6.13. uočiti se može da se s tvrdnjom „Svi dječaci vole nogomet“, četvrtina sudionika 25,4% ne slaže u potpunosti dok se 8,5% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Značajan udio, 26,3% ispitanika, ne izražava ni potporu ni suprotnost navedenoj tvrdnji. Suprotno tome, 16,1% sudionika izražava djelomično slaganje dok se 23,7% njih u potpunosti slaže s tvrdnjom.

Grafikon 6.13. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Svi dječaci vole nogomet.“

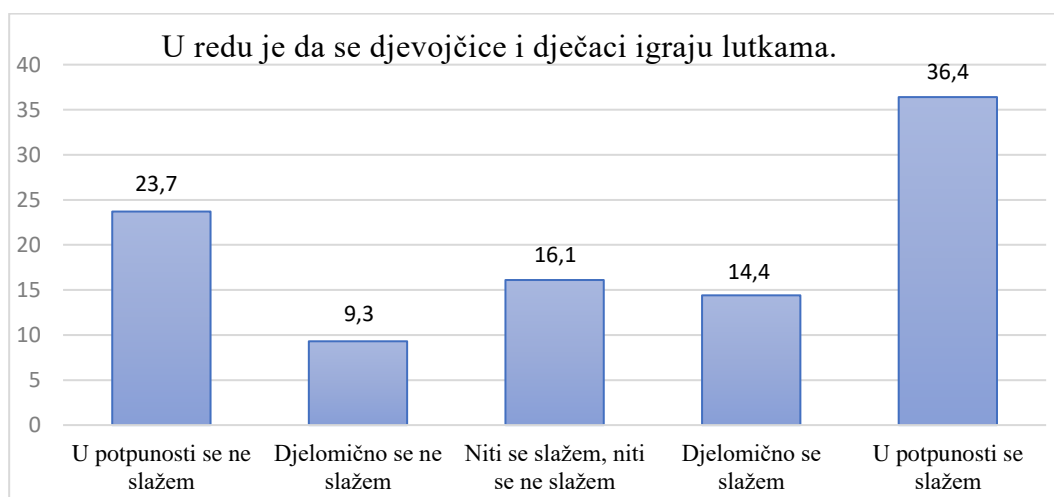
Na temelju analiziranih podataka, možemo primijetiti u Grafikonu 6.14. kako tvrdnju da je u redu što i djevojčice i dječaci vole nogomet, 9,3% sudionika jasno ne podržava dok se 2,5% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Desetina ispitanika, njih 10,2% ne izražava ni

potporu ni suprotnost navedenoj tvrdnji. Suprotno tome, 8,5% sudionika izražava djelomično slaganje dok se visokih 69,5% njih u potpunosti slaže s tvrdnjom.

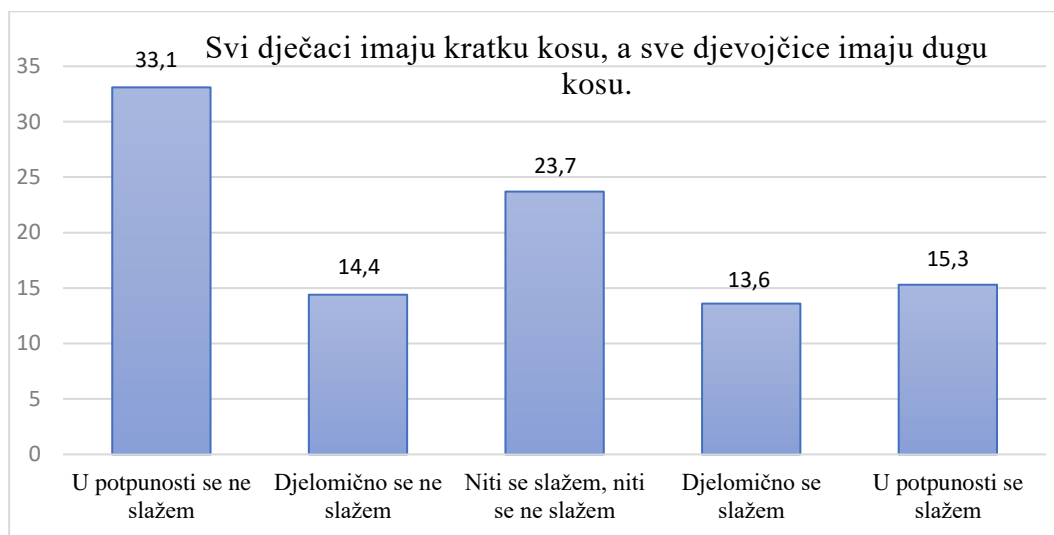
Grafikon 6.14. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U redu je da i djevojčice i dječaci vole nogomet.“

Tvrdnju kako je u redu da se djevojčice i dječaci igraju lutkama, vidljivo u *Grafikonu 6.15.*, analiza je pokazala da gotovo četvrtina sudionika 23,7% izričito ne podržava dok se 9,3% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Značajan broj, od 16,1% ispitanika, ne izražava ni potporu ni suprotnost navedenoj tvrdnji. Suprotno tome, 14,4% sudionika izražava djelomično slaganje dok se više od trećine ispitanika, njih 36,4% u potpunosti slaže s tvrdnjom.

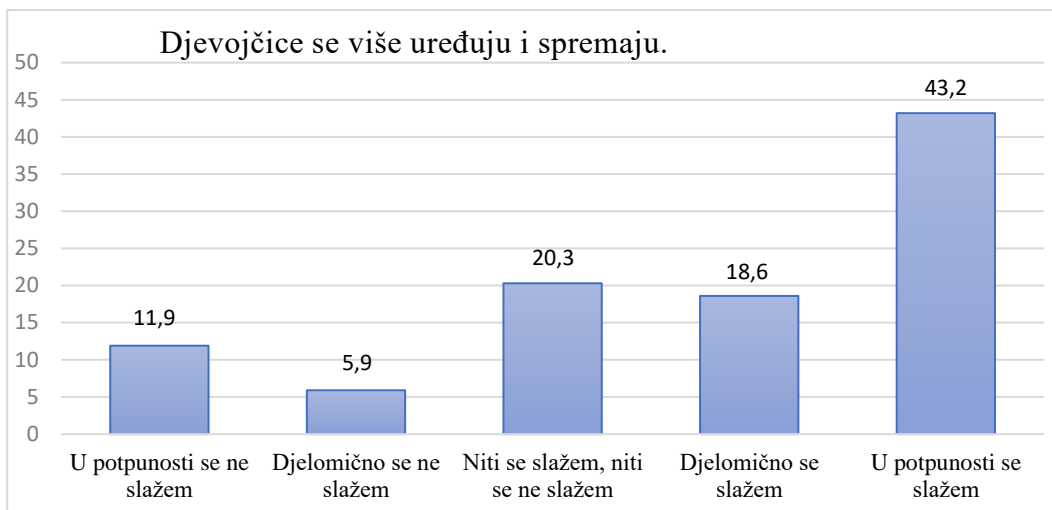
Grafikon 6.15. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U redu je da se djevojčice i dječaci igraju lutkama.“

Istraživanje podataka pokazalo je, kao što se može vidjeti u *Grafikonu 6.16.*, kako se s tvrdnjom „Svi dječaci imaju kratku kosu, a sve djevojčice dugu“, gotovo trećina sudionika 33,1% ne slaže dok se 14,4% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Gotovo četvrtina ispitanika, 23,7%, s tvrdnjom se niti slaže, niti ne slaže. Suprotno tome, 13,6% sudionika izražava djelomično slaganje dok se 15,3% ispitanika s tvrdnjom u potpunosti slaže.

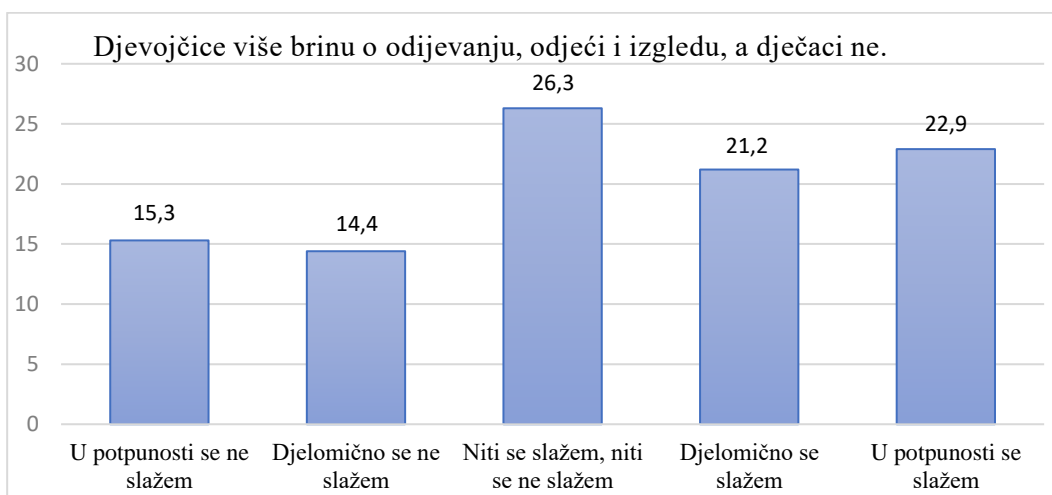
Grafikon 6.16. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Svi dječaci imaju kratku kosu, a sve djevojčice imaju dugu kosu.“

U *Grafikonu 6.17.* možemo vidjeti kako s tvrdnjom da se djevojčice više uređuju i spremaju 11,9% sudionika u potpunosti nije suglasno dok se 5,9% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Četvrtina ispitanika, 20,3%, nije ni potvrdila ni opovrgnula tu tvrdnju. Djelomično s tvrdnjom suglasnost izražava 18,6% ispitanika dok se 43,2% njih u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 6.17. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice se više uređuju i spremaju.“

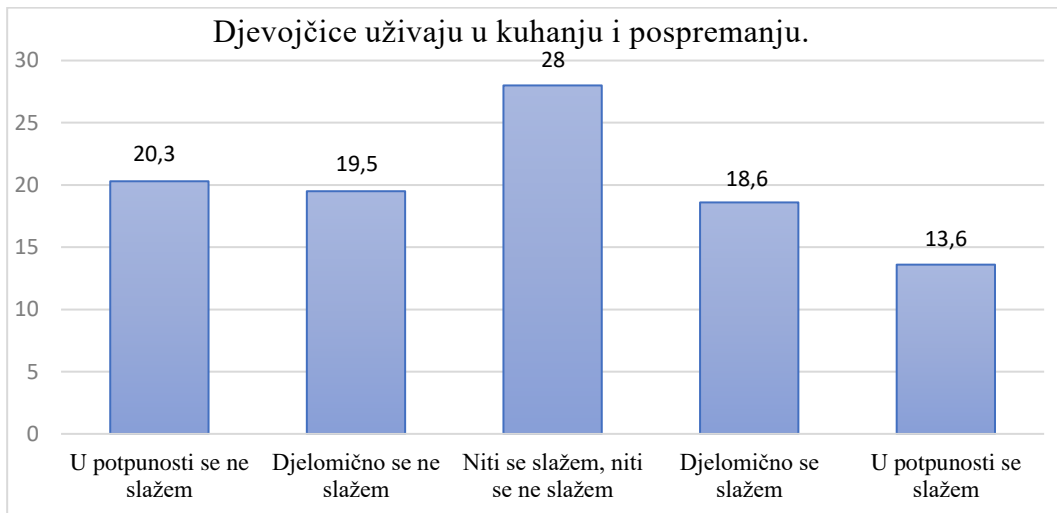
Prema analizi, što je prikazano u *Grafikonu 6.18.*, u vezi s tvrdnjom da se djevojčice više brinu o odijevanju, odjeći i izgledu u odnosu na dječake, 15,3% sudionika nije u potpunosti suglasno dok se 14,4% izjašnjava djelomičnim neslaganjem. Više od petine sudionika, njih 26,3%, niti potvrđuje niti opovrgava tu tvrdnju. Djelomičnu suglasnost s tvrdnjom izražava 21,2% ispitanika dok se 22,9% njih potpuno slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 6.18. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice više brinu o odijevanju, odjeći i izgledu, a dječaci ne.“

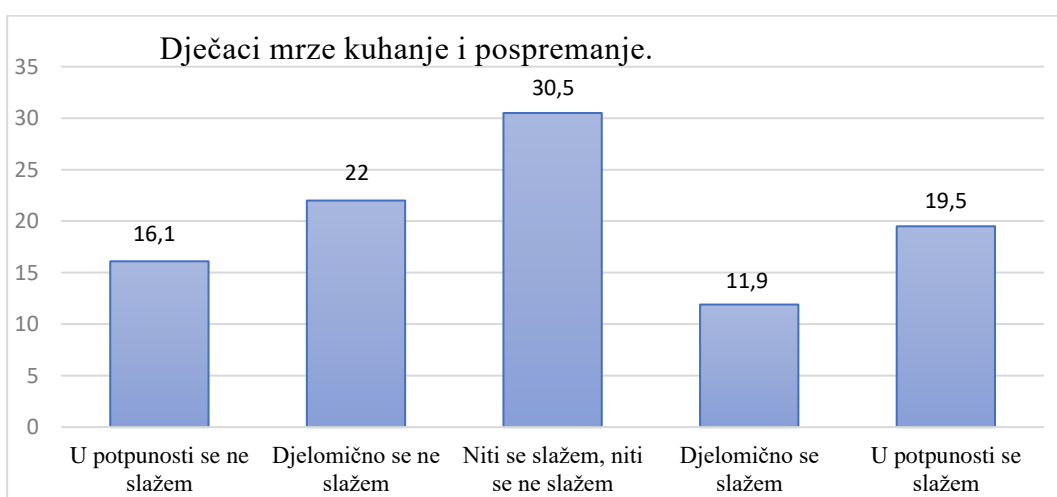
Na temelju analiziranih podataka, možemo primijetiti u *Grafikonu 6.19.*, petina sudionika, njih 20,3%, u potpunosti se ne slaže s tvrdnjom da djevojčice uživaju u kuhanju i pospremanju dok se 19,5% sudionika djelomično ne slažu s navedenom tvrdnjom. Malo

manje od trećine sudionika, 28% njih, s tvrdnjom se niti slaže, niti se ne slaže. S istom tvrdnjom djelomično se slaže 18,6% ispitanika dok se u potpunosti slaže 13,6% sudionika.

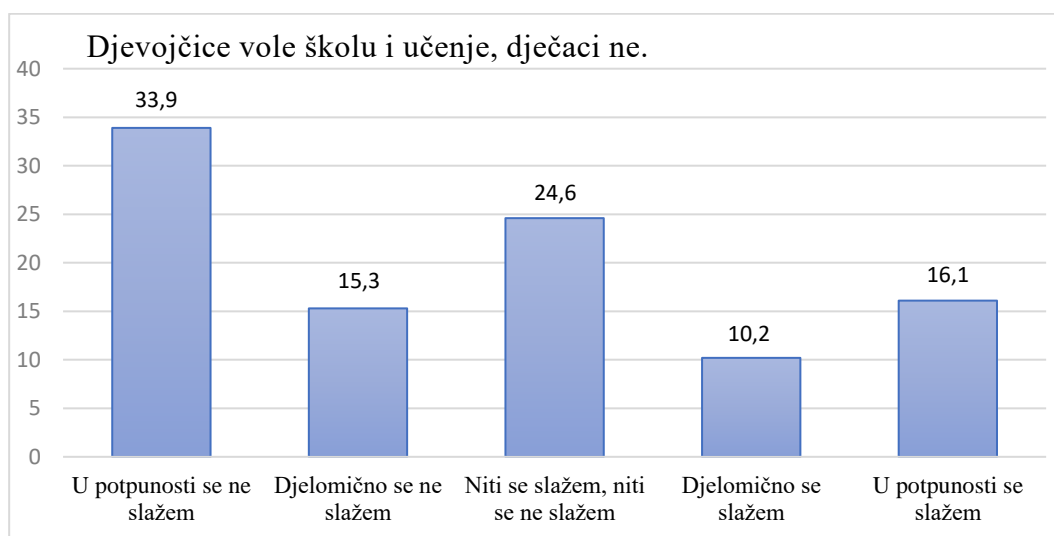
Grafikon 6.19. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice uživaju u kuhanju i pospremanju.“

Na temelju rezultata analize, uočavamo u *Grafikonu 6.20.*, najveći broj ispitanika 30,5% ima neutralan stav prema izjavi „Dječaci mrze kuhanje i pospremanje“. To znači da nisu izrazito ni za ni protiv tvrdnje da dječaci mrze kuhanje i pospremanje. Sljedeća najveća skupina ispitanika, njih 22%, uglavnom se ne slaže s tom izjavom, a odmah iza njih su oni koji se potpuno slažu s izjavom, 19,5% ispitanika. Najmanji broj ispitanika, njih 11,9%, uglavnom se slaže s izjavom.

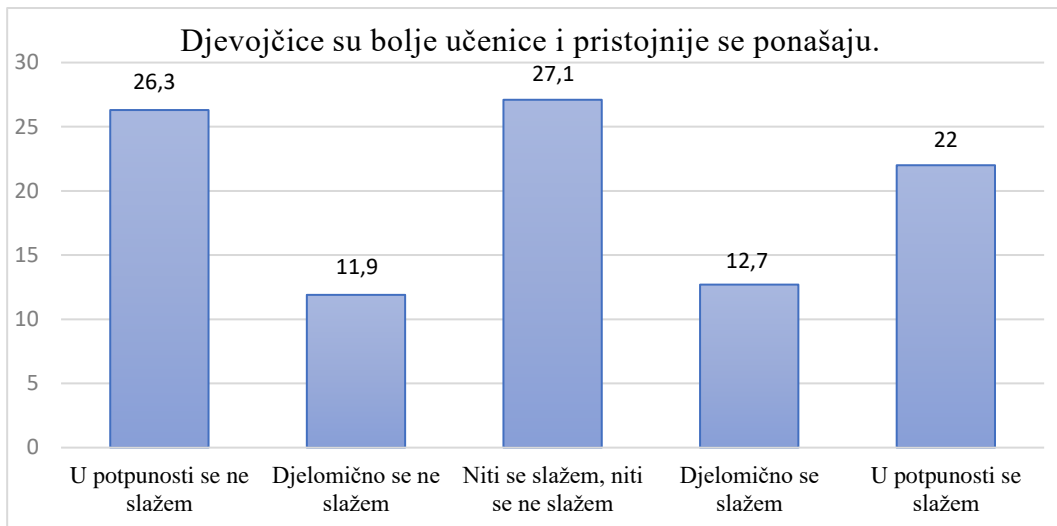
Grafikon 6.20. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Dječaci mrze kuhanje i pospremanje.“

Pregled podataka ukazuje na to, kako je prikazano u *Grafikonu 6.21.*, da se najveći broj ispitanika (33,9%) uopće ne slaže s izjavom kako djevojčice vole školu i učenje više od dječaka. Sljedeća najveća skupina ispitanika (24,6%) ima neutralan stav prema izjavi, što znači da nisu izrazito ni za ni protiv tvrdnje. Manji broj ispitanika (15,3%) uglavnom se ne slaže s izjavom dok se 16,1% sudionika potpuno slaže s njom. Najmanji broj ispitanika (10,2%) uglavnom se slaže s izjavom. Ukupno, većina ispitanika (49,2%) ne slaže se s izjavom dok se manji broj ispitanika (26,3%) slaže s izjavom.

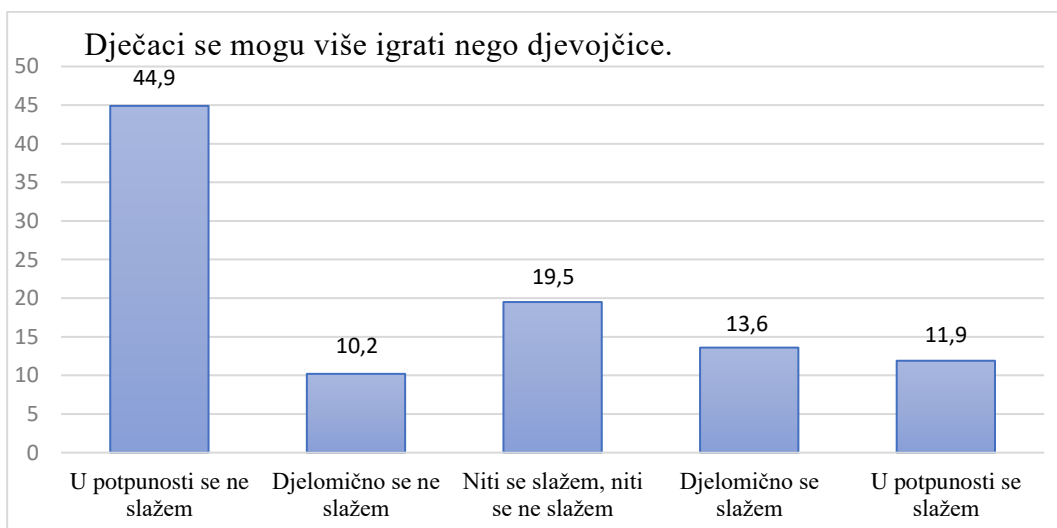
Grafikon 6.21. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice vole školu i učenje, dječaci ne.“

Najveći broj ispitanika, njih 27,1%, ima neutralan stav prema izjavi, što znači da nisu izrazito ni za ni protiv tvrdnje kako su djevojčice bolje učenice i pristojnije se ponašaju. Sljedeća najveća skupina ispitanika (26,3%) uopće se ne slaže s izjavom, što znači da ne misle kako su djevojčice bolje učenice i pristojnije od dječaka. Manji broj ispitanika (22%) potpuno se slaže s izjavom dok se 11,9% sudionika uglavnom ne slaže, a najmanji broj ispitanika (12,7%) uglavnom se slaže s izjavom, što je vidljivo u *Grafikonu 6.22.*

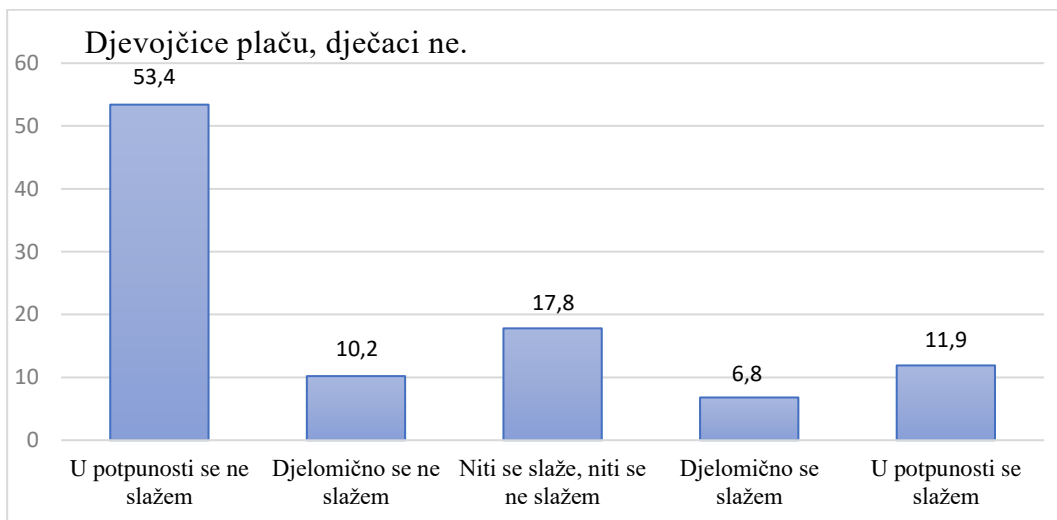
Grafikon 6.22. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice su bolje učenice i pristojnije se ponašaju.“

Rezultati ankete, prikazani *Grafikonom 6.23.*, pokazuju da većina ispitanika ne podržava tvrdnju kako se dječaci mogu više igrati nego djevojčice. Konkretno, 44,9% ispitanika, u potpunosti se ne slaže s ovom tvrdnjom dok se dodatnih 10,2% djelomično ne slaže. Ukupno, to znači da se 55,1% ispitanika ne slaže s tvrdnjom, bilo u potpunosti ili djelomično. S druge strane, 11,9% ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom dok se 13,6% ispitanika djelomično slaže. Ukupno, to znači da se 25,5% ispitanika slaže s tvrdnjom. Dodatnih 19,5% ispitanika zauzima neutralan stav, niti se slažući niti ne slažući s tvrdnjom.

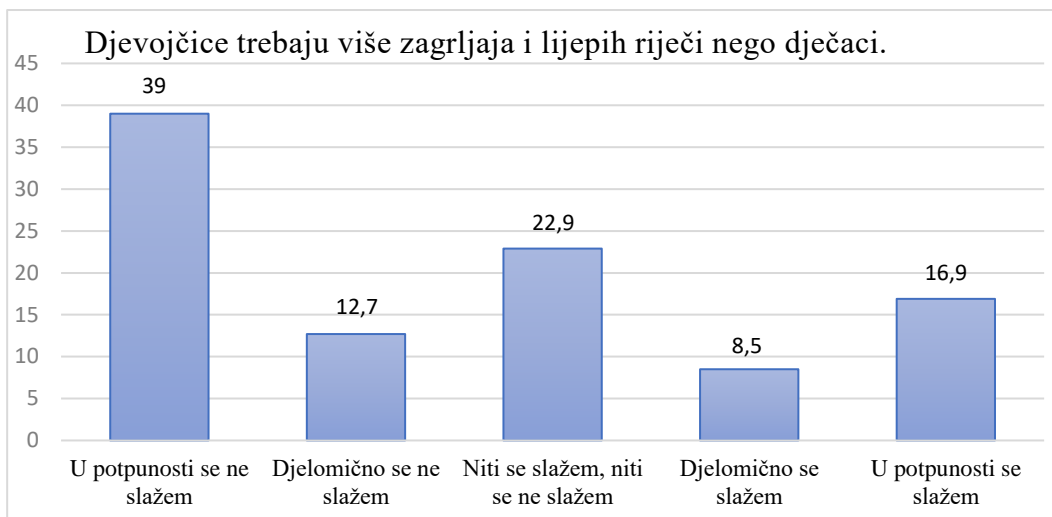
Grafikon 6.23. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Dječaci se mogu više igrati nego djevojčice.“

Grafikon 6.24. prikazuje kako se najveći broj ispitanika ne slaže s tvrdnjom da djevojčice plaču, a dječaci ne. Konkretno, 53,4% ispitanika u potpunosti se ne slaže s ovom tvrdnjom dok se dodatnih 10,2% djelomično ne slaže. Ukupno, to znači da se 63,6% ispitanika ne slaže s tvrdnjom, bilo u potpunosti ili djelomično. S druge strane, 11,9% ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom dok se 6,8% ispitanika djelomično slaže, sveukupno to znači da se 18,7% ispitanika slaže s tvrdnjom. Dodatnih 17,8% ispitanika zauzima neutralan stav, niti se slažući niti ne slažući s tvrdnjom.

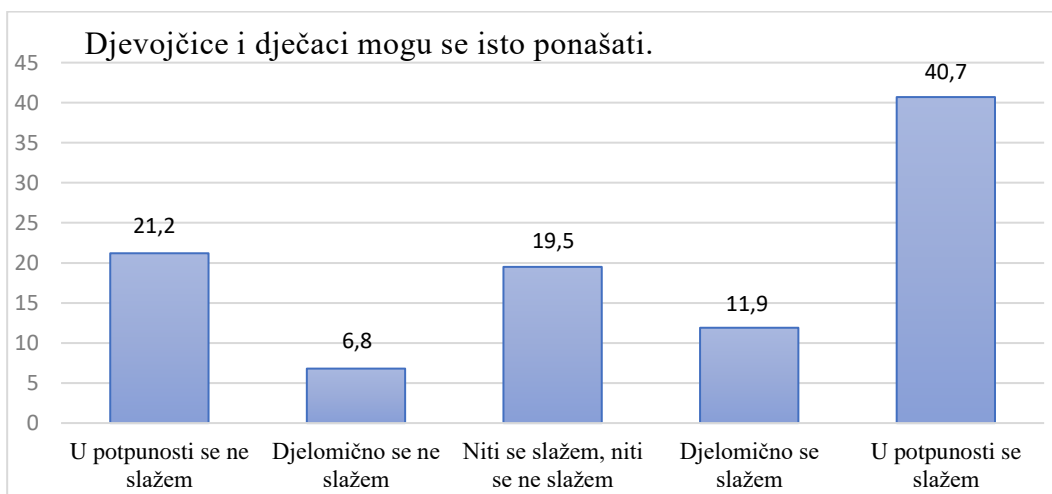
Grafikon 6.24. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice plaču, dječaci ne.“

U *Grafikonu 6.25.* možemo uočiti da se s izjavom „Djevojčice trebaju više zagrljaja i lijepih riječi nego dječaci“ u potpunosti ne slaže manje od polovice ispitanika (39%), što sugerira da postoji značajan dio ispitane populacije koji vjeruje kako djevojčice ne trebaju više zagrljaja i lijepih riječi od dječaka. Uz to, 12,7% ispitanika s istom tvrdnjom djelomično se ne slaže. S druge strane, 16,9% ispitanika potpuno se slaže s tvrdnjom dok se s tvrdnjom djelomično slaže 8,5% ispitanika. Međutim, čak 22,9% ispitanika predstavljaju oni koji imaju neutralan stav.

Grafikon 6.25. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice trebaju više zagrljaja i lijepih riječi nego dječaci.“

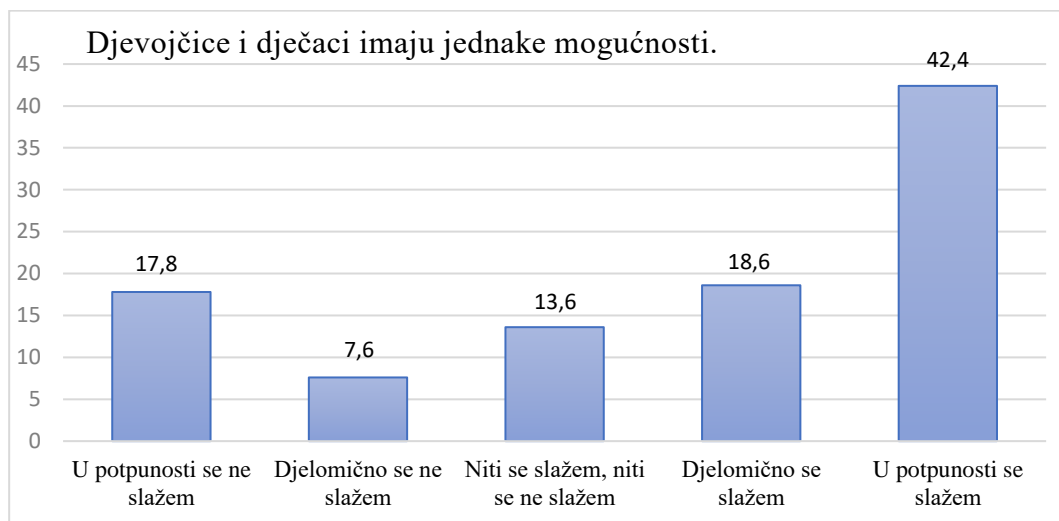
Stavovi ispitanika o tvrdnji „Djevojčice i dječaci mogu se isto ponašati“ ukazuju na različitost mišljenja unutar ispitane populacije. Iako većina ispitanika (40,7%) potpuno podržava tu tvrdnju, značajan broj ispitanika (21,2%) s njom se u potpunosti ne slaže. Nadalje, postoji i značajan broj ispitanika koji se nalaze između ta dva stava – 6,8% djelomično se ne slaže, 11,9% djelomično se slaže. S tvrdnjom se niti slaže, niti ne slaže 19,5% sudionika, prikazano *Grafikonom 6.26.*

Grafikon 6.26. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci mogu se isto ponašati.“

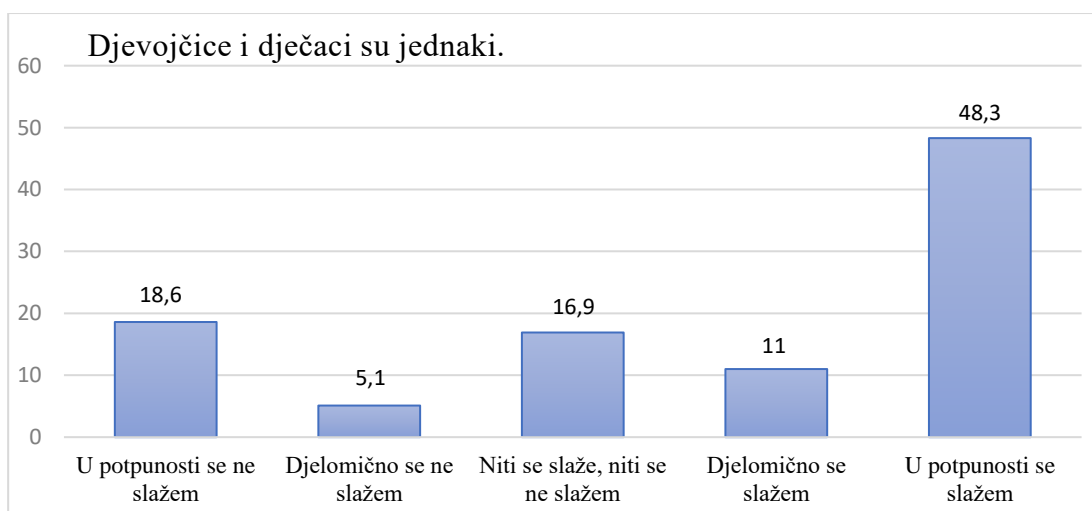
Rezultati istraživanja pokazuju (*Grafikon 6.27.*) da se najveći postotak ispitanika (42,4%) potpuno slaže s tvrdnjom kako djevojčice i dječaci imaju jednake mogućnosti, što sugerira da većina percipira jednake mogućnosti dječaka i djevojčica. Međutim, 17,8%

ispitanika s tom se tvrdnjom u potpunosti ne slaže dok se 7,6% djelomično ne slaže. Osim toga, 18,6% ispitanika djelomično se slaže s tvrdnjom dok se 13,6% niti slaže niti ne slaže.

Grafikon 6.27. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci imaju jednake mogućnosti.“

Stavovi ispitanika o tvrdnji „Djevojčice i dječaci su jednaki“ ukazuju na dominantan stav među ispitanicima kako postoji jednakost spolova. Gotovo polovica ispitanika (48,3%) u potpunosti se slaže s tom tvrdnjom dok manji postotak ispitanika djelomično podržava tu tvrdnju (11%) što sugerira široko prihvaćanje ideje o ravnopravnosti spolova. Međutim, postoje i oni koji se s tom tvrdnjom ne slažu u potpunosti (18,6%), ali i oni koji su neutralnog stava (16,9%) o navedenoj tvrdnji. Rezultati prikazani u *Grafikonu 6.28.* pokazuju kako postoji varijacija u percepciji jednakosti među spolovima, kao i da većina ispitanika podržava ideju o tome da su djevojčice i dječaci jednaki.

Grafikon 6.28. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci su jednaki.“

6.1. Zaključci na temelju analize rezultata istraživanja

Nakon provedene ankete, možemo zaključiti kako se velika većina učenika (67% i više) u potpunosti ne slaže s tvrdnjama da se u djelu *Duga* djevojčice i dječaci prikazuju jednako, da imaju jednaku slobodu, da su im dopuštene iste stvari. Također, većina učenika (67,8%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom da je djevojčica Srna htjela postati dječak jer je mislila da oni imaju više slobode, kao i s tvrdnjom da je nepravедno što u djelu djevojčice i dječaci nisu smjeli činiti isto. Možemo primijetiti da su učenici uočili stereotipe, ali i diskriminaciju te smatraju da je to nepravедno. Iako postoji prostor za napredak, možemo potvrditi postavljenu prvu hipotezu, H1: Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće uočavaju rodne stereotipe u *Dugi* Dinka Šimunovića.

U drugom dijelu ankete u kojemu su istraživani stavovi učenika o predrasudama i stereotipima, mogli smo primijetiti da se gotovo 50% učenika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da dječaci i djevojčice mogu činiti iste stvari; što zapravo potvrđuje njihove predrasude. S tvrdnjom da su svi dječaci jaki i neustrašivi u potpunosti i djelomično nije se složilo ukupno 43,2% učenika, a s tvrdnjom da su sve djevojčice poslušne i pristojne u potpunosti ili djelomično nije se složilo 62,7% učenika. Zanimljivo je, da se i s tvrdnjom „U redu je da i djevojčice i dječaci vole nogomet“ u potpunosti ili djelomično složilo 78% učenika, a s tvrdnjom „U redu je da se djevojčice i dječaci igraju lutkama“ u potpunosti se ili djelomično složilo 50,8% ispitanika. Uočava se da su stereotipne uloge izrazitije i čvršće kada se razmatraju stavovi o tome što dječaci trebaju i mogu činiti. To pokazuje kako su društvene norme koje se odnose na dječake izrazito krute i snažno definirane. S druge strane, u vezi s tvrdnjama koje se odnose na izgled, brigu o izgledu i uređivanje, što se stereotipno pripisuje ženskoj populaciji, ovo istraživanje pokazalo je da se više od polovine ispitanika (52,8%) djelomično ili potpuno slaže s tvrdnjom da se djevojčice više uređuju i spremaju. Slični rezultati su dobiveni i za tvrdnju da djevojčice više brinu o odijevanju, izgledu i odjeći, dok dječaci ne, s čime se djelomično ili potpuno složilo 44,1% ispitanika. Rezultati ovog istraživanja sugeriraju postojanje značajnih rodnih stereotipa u vezi s izgledom i brigom o izgledu među djecom. S tvrdnjom da su djevojčice i dječaci jednaki, složilo se 59,3% sudionika, slični rezultati su i za tvrdnju da djevojčice i dječaci mogu činiti iste stvari, 59,4% ispitanika se u nekoj mjeri slaže s tvrdnjom. S tvrdnjom da djevojčice i dječaci imaju jednake mogućnosti, u potpunosti ili djelomično složilo se 61% ispitanika. Ovi nalazi ukazuju na pozitivan trend prema prihvaćanju

ideje o rodnoj ravnopravnosti među učenicima sedmih i osmih razreda, što može sugerirati napredak u smanjenju rodni stereotipa u toj dobnoj skupini. Iako rezultati posljednjih tvrdnji sugeriraju da postoji značajan stupanj prihvaćanja rodne ravnopravnosti, tvrdnji koje potvrđuju prisutnost stereotipa ipak ima više; na temelju čega možemo potvrditi i drugu hipotezu, H2: Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće podržavaju rodne stereotipe.

Ovo istraživanje otkriva da učenici uglavnom prihvaćaju tvrdnje koje opisuju opće principe rodne ravnopravnosti, poput tvrdnji da djevojčice i dječaci imaju jednake mogućnosti ili da su sposobni obavljati iste aktivnosti, to su i tvrdnje s kojima se često susreću u odgojno-obrazovnom procesu. S druge strane, kada su suočeni s tvrdnjama koje ilustriraju specifične stereotipne stavove, primjerice tvrdnjom da se djevojčice i dječaci mogu igrati lutkama, učenici izražavaju neslaganje. Iz toga se može zaključiti da su učenici svjesni potrebe za smanjenjem rodne nejednakosti i prepoznaju kako bi pravedno društvo trebalo izgledati, ali istovremeno teško mogu prevladati duboko ukorijenjene stereotipe koji su im usađeni od malih nogu. Ovo sugerira da, unatoč načelnom razumijevanju rodne ravnopravnosti, praktična primjena tih principa nailazi na otpor zbog postojanih društvenih normi i predrasuda.

7. Zaključak

Tema ovoga diplomskog rada bila je percepcija rodni stereotipa među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće, posebno u kontekstu književnog djela *Duga* autora Dinka Šimunovića, koje se sustavno proučava kao djelo za cjelovito čitanje u sedmom razredu.

Cilj je rada bio istražiti u kojoj mjeri učenici prepoznaju rodne stereotipe u *Dugi* te kako ti stereotipi oblikuju njihove stavove o rodni ulogama dječaka i djevojčica. Svrha je rada pružiti dublje razumijevanje prisutnosti rodni stereotipa među učenicima te potaknuti edukatore na primjenu strategija za smanjenje stereotipa u obrazovnom okruženju. Rad je komponiran u tri ključne cjeline. Prvi dio predstavlja teorijski okvir u kojem se temeljito razrađuju i definiraju osnovni koncepti relevantni za razumijevanje istraživane problematike. To uključuje detaljno razmatranje pojmova poput predrasuda, stereotipa i rodni stereotipa. Svrha je ovog segmenta pružiti teorijsku podlogu koja će biti osnova za daljnje analize. Drugi dio rada bavi se književnim djelom *Duga* autora Dinka Šimunovića, pri čemu se predstavljaju biografski podaci o autoru i osnovne informacije o samom djelu. Poseban naglasak stavljen je na metodički pristup analizi djela u obrazovnom kontekstu, uključujući pregled udžbenika i nastavnih planova gdje se djelo proučava. Treći dio rada sadrži analizu rezultata ankete provedene među učenicima sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće, pružajući uvid u stavove i razumijevanje istraživane teme među učenicima.

Istraživanje je provedeno anketom među 118 učenika sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće, a u istraživačkom dijelu ovoga diplomskog rada postavljene su dvije istraživačke hipoteze:

H1: Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće uočavaju rodne stereotipe u *Dugi* Dinka Šimunovića.

H2: Učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće podržavaju rodne stereotipe.

Analizom rezultata anketnog istraživanja potvrđena je prva hipoteza. Prije provedbe ankete, učenicima je bila prikazana prezentacija o djelu *Duga*, u kojoj je bila ispričana fabula, potkrijepljena (rodno obojenim) citatima iz same novele. Rezultati su pokazali da se većina učenika (67%) ne slaže s tvrdnjama da su u djelu djevojčice i dječaci imali jednaku slobodu ili da su im dopuštene iste stvari što potvrđuje da su učenici uočili prisutne stereotipe, odnosno percepciju diskriminacije, te smatraju da takvo stanje nije pravedno.

Analizom rezultata potvrđena je i druga hipoteza – vidljivo je da učenici sedmih i osmih razreda Osnovne škole Rovišće podržavaju rodne stereotipe. Većina učenika ne podupire ideju

da dječaci i djevojčice mogu činiti iste stvari, što ukazuje na čvrste stereotipne uloge povezane s aktivnostima dječaka i djevojčica. Također, primijećeno je da postoji visok stupanj suglasnosti među učenicima da se djevojčice više brinu o svom izgledu i odijevanju u usporedbi s dječacima. Unatoč tome, postoji pozitivan trend prema prihvaćanju rodne ravnopravnosti jer se većina učenika slaže s tvrdnjom da su djevojčice i dječaci jednaki te da imaju jednake mogućnosti. Ovi nalazi ukazuju na potrebu za daljnjom edukacijom kako bi se smanjila prisutnost rodni stereotipa i promovirala rodna ravnopravnost među mlađim generacijama.

Naša svakodnevica je ispunjena nizom implicitnih i eksplicitnih očekivanja i percepcija o tome kako se muškarci i žene trebaju ponašati, izgledati i funkcionirati u društvu. Ova često nevidljiva struktura, oblikovana rodnim stereotipima, postaje moćan alat koji usmjerava naše postupke, donošenje odluka i interakcije s drugima. Od načina na koji se odijevamo i govorimo, do profesionalnih ambicija i uloga unutar obitelji, rodni stereotipi duboko prožimaju našu svakodnevicu. Istraživanje o rodnim stereotipima otkriva da njihovo potpuno i trenutačno uklanjanje nije lako ostvarivo. No, ključno je shvatiti da svijest i razumijevanje postupno otvaraju vrata promjenama. Iako se stereotipi automatski uvlače u naš svakodnevni jezik i ponašanje, svijest o njima omogućuje nam da ih postupno prepoznamo i mijenjamo. Nitko od nas nije potpuno oslobođen rodni stereotipa ili predrasuda, ali svaki napor prema promjeni čini razliku. Ustrajnost je ključna jer i najmanji koraci mogu voditi prema većem razumijevanju, uvažavanju i jednakosti.

Sveučilište
Sjever

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski/specijalistički rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, SANELA WANČEVIĆ (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog/specijalističkog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom DOZIVANJE IZOVNIH STEREOTIPA MEĐUKULturne SEDMICE (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Sanela Ivančić
(vlastoručni potpis)

Sukladno članku 58., 59. i 61. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti završne/diplomske/specijalističke radove sveučilišta su dužna objaviti u roku od 30 dana od dana obrane na nacionalnom repozitoriju odnosno repozitoriju visokog učilišta.

Sukladno članku 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.

8. Literatura

Knjige:

- [1] Aronson, E.; Wilson, T. D.; Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- [2] Brown, R. (2006). *Grupni procesi. Dinamika unutar i između grupa*. Jastrebarsko: Naklada Slap. d.o.o.
- [3] Frangeš, I.; Žmegač, V. (1998). *Hrvatska novela: interpretacije*. Zagreb: Školska knjiga.
- [4] Giddens, A.; Birdsall, K. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- [5] Krizmanić M. (2010). *Život s različitima: Koliko se međusobno poznajemo i razumijemo*. Zagreb: Profil.
- [6] Miljković, D.; Rijavec, M. (1996). *Razgovori sa zrcalom: psihologija samopouzdanja*. Zagreb: IEP.
- [7] Pennington, D. C (2001). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Radovi u časopisima i zbornicima:

- [1] Ban, A. (1991). „Rodni stereotipi u predškolskoj igri“. *Play and playing in early childhood*, 91-101.
- [2] Bennett, M. J. (1998). „Intercultural communication: A current perspective“. *Basic concepts of intercultural communication: Selected readings*, 1(1), 1-34.
- [3] Durić, D. (2012). „Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića“. *Croatica et Slavica Iadertina*, 8 (1), 259-276.
- [4] Hadži, V. P. (2023). „U ZRCALU STEREOTIPA“. *Etnokulturni stereotipi*, 9.
- [5] Labaš, D. & Maleš, D. (2017). „Percepcija etičnosti elektroničkih medija kod adolescenata u kontekstu sociodemografskih obilježja i medijske pismenosti“. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 15 (2), 211-229.
- [6] Lubina, T.; Klmpak, I. B. (2014). „RODNI STEREOTIPI: OBJEKTIVIZACIJA ŽENSKOG LIKA U MEDIJIMA“. *Pravni vjesnik*, 30 (2), 213-231.
- [7] Marović, Z. (2009). „Ne smiješ plakati, ti si dječak“. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 15 (58), 18-23.
- [8] Paseka, A. (2004). „Rodni stereotipi i njihova (re)produkcija“. U A. Paseka, J. Schick i L. Hećimović (ur.) *Gender perspektiva u nastavi: mogućnosti i poticaji*, 32-45.

- [9] Penezić, Z. & Šunjić, M. (2013). „Mediji, ženska rodna uloga i rodni stereotipi“. *Kultura komuniciranja*, 77-91.
- [10] Rusac, S.; Štambuk, A. & Verić, J. (2013). „Dobna diskriminacija: iskustva starijih osoba“. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49, 96-105.
- [11] Šadić, S. (2004). „Socijalni radnici i predrasude“. *Ljetopis socijalnog rada*, 11, 1, 2004, 87-96.
- [12] Veljak, L. (2005). „Obrazovanjem protiv predrasuda“. *Filozofska istraživanja*, 25 (2), 453-458.

Internetski izvori:

- [1] Barada, V. i Jelavić, Ž. (2004) „Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti“. *Priručnik za analizu rodnih stereotipa*. Dostupno na: https://zenstud.hr/wp-content/uploads/2016/11/Prirucnik_Uostalom_diskriminaciju_treba_dokinuti.pdf (pristupljeno: 12.06.2024.)
- [2] Borić, R., Pešut, J. & Kesić, V. (2007). „Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije“. Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. Dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/bibliotekana/Publikacija_Pojmovnik%20rodne%20terminologije%20prema%20standardima%20Europske%20unije.pdf (pristupljeno: 10.05.2024.)
- [3] Dujmović, A. (2020). „Što su rodni stereotipi i kako utječu na stvarnu ravnopravnost žena i muškaraca?“ Dostupno na: <https://www.zeneimediji.hr/sto-su-rodni-stereotipi-i-kako-utjecu-na-stvarnu-ravnopravnost-zena-i-muskaraca/> (pristupljeno: 20.03.2024.)
- [4] Vajagić, N. (2023). *Priručnik za sprječavanje i suzbijanje seksizma u medijima i oglašivačkoj industriji*. Dostupno na: <https://www.hnd.hr/uploads/files/Priru%C4%8Dnik%20-%20Seksizam%20na%C5%A1%20svagda%C5%A1nji.pdf> (pristupljeno: 13.06.2024.)
- [5] <https://www.dugineobitelji.com/terminologija/> (pristupljeno: 13.06.2024.)
- [6] <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50076> (pristupljeno: 10.06.2024.)
- [7] <https://enciklopedija.hr/clanak/simunovic-dinko> (pristupljeno: 28.05.2024.)
- [8] <https://www.savjeti.hr/zivot/kako-drustvene-mreze-utjecu-na-djecu-i-njihov-razvoj/670> (pristupljeno: 05.06.2024.)
- [9] <https://lektire.skole.hr/djela/duga/> (pristupljeno: 23.05.2024.)

[10] <https://www.a1.hr/hr/a1-blog/-/news/1401/ni-drustvene-mreze-ni-videoigre-nisu-po-defaultu-lose-stvar-je-samo-u-tome-kako-se-koriste-potrebno-je-birati-sadrzaje-primjerene-dobi> (pristupljeno: 05.06.2024.)

[11] <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/prvo-nacionalno-istrazivanje-o-predskolskoj-djeci-pred-malim-ekranima/> (pristupljeno 25.05.2024.)

[12] <https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/StavovidjeceimladihuHrvatskoj.pdf> (pristupljeno: 05.06.2024.)

[13] <https://www.medijskapismenost.hr/stereotipi-diskriminacija-kult-tijela-medijima-zastiti-djecu/> (pristupljeno: 13.06.2024.)

[14] Mađerić, T. (2021). *Jednakost IN - stereotipi OUT: priručnik za učitelje razredne nastave, predmetne nastavnike, stručne suradnike u školama, predškolske odgajatelje i ostale zaposlene u odgojnoobrazovnom sustavu*. Institut za istraživanje i edukaciju - Zaposlena mama. Dostupno na: https://kindle-equality.com/wp-content/uploads/2021/10/Priruc%CC%8Cnik_Procesi-u-podlozi-stereotipa-HRV-web.pdf (pristupljeno: 05.06.2024.)

[15] *Narodne novine*, 10/2019, Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (pristupljeno: 03.06.2024.)

[16] *Narodne novine*, 102/2006, Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2006_09_102_2319.html (pristupljeno: 03.06.2024.)

[17] „Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe od 2018. do 2023“. Dostupno na: <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Vije%C4%87e%20Europe/2018/Strategija%20za%20ravnopravnost%20spolova%20VE%202018-2023.pdf> (pristupljeno: 10.05.2024.)

Kvalifikacijski radovi:

[1] Parlov, J. (2018). „*Šimunovićeve Duga*“ s pozicije rodne teorije. Završni rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet. (pristupljeno: 03.06.2024.)

9. Popis slika i grafova

Slika 2.2.1. Model kognitivne obrade stereotipa u dva koraka.....	8
Slika 2.2.2.1. Reklamni letak za dječje igračke trgovine „Pepco“ sa stereotipnim prikazom igračaka za djevojčice i dječake.....	13
Slika 2.2.2.2. Grafički prikaz prosječnog vremena provedenog pred ekranima, s obzirom na dob djece.....	14
Slika 2.2.2.3. Reklama tvrtke Saponia Osijek iz 2016. godine.....	17
Grafikon 5.1.1. Broj ispitanika po razredima u postocima	28
Grafikon 5.1.2. Broj ispitanika prema spolu izražen u postocima	29
Grafikon 6.1. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga svi su likovi prikazani jednako.“	30
Grafikon 6.2. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga djevojčice i dječaci prikazani su jednako.“	31
Grafikon 6.3. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga dječaci i djevojčice provode jednako dan.“.....	31
Grafikon 6.4. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga dječaci i djevojčice jednako se odijevaju.“	32
Grafikon 6.5. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga djevojčicama i dječacima dozvoljene su iste stvari.“.....	32
Grafikon 6.6. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U djelu Duga djevojčice se smiju kupati na rijeci i igrati u popodnevnim satima.“	33
Grafikon 6.7. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Nepravedno je što u djelu Duga djevojčice nisu smjele činiti što i dječaci.“	34
Grafikon 6.8. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčica Srna htjela je postati dječak jer je mislila da oni imaju više slobode.“	34
Grafikon 6.9. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci mogu činiti iste stvari.“	35
Grafikon 6.10. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Sve djevojčice su nježne, dobre i poslušne.“	35
Grafikon 6.11. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Svi dječaci su jaki i neustrašivi.“	36
Grafikon 6.12. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Sve djevojčice igraju se lutkama i ni jedna ne voli nogomet.“	37
Grafikon 6.13. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Svi dječaci vole nogomet.“	37

Grafikon 6.14. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U redu je da i djevojčice i dječaci vole nogomet.“	38
Grafikon 6.15. Odgovori ispitanika za tvrdnju „U redu je da se djevojčice i dječaci igraju lutkama.“	38
Grafikon 6.16. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Svi dječaci imaju kratku kosu, a sve djevojčice imaju dugu kosu.“	39
Grafikon 6.17. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice se više uređuju i spremaju.“	40
Grafikon 6.18. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice više brinu o odijevanju, odjeći i izgledu, a dječaci ne.“	40
Grafikon 6.19. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice uživaju u kuhanju i pospremanju.“	41
Grafikon 6.20. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Dječaci mrze kuhanje i pospremanje.“	41
Grafikon 6.21. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice vole školu i učenje, dječaci ne.“	42
Grafikon 6.22. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice su bolje učenice i pristojnije se ponašaju.“	43
Grafikon 6.23. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Dječaci se mogu više igrati nego djevojčice.“	43
Grafikon 6.24. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice plaču, dječaci ne.“	44
Grafikon 6.25. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice trebaju više zagrljaja i lijepih riječi nego dječaci.“	45
Grafikon 6.26. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci mogu se isto ponašati.“	45
Grafikon 6.27. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci imaju jednake mogućnosti.“	46
Grafikon 6.28. Odgovori ispitanika za tvrdnju „Djevojčice i dječaci su jednaki.“	46

10. Prilozi

1. Primjer suglasnosti

SUGLASNOST

Poštovani roditelji,
moje ime je Sanela Ivančević, učiteljica sam Informatike u nižim razredima Osnovne škole u Rovišću, ali ujedno i studentica Sveučilišta Sjever, na studiju Komunikologije, medija i novinarstva. U svom diplomskom radu istražujem rodne stereotipe povezanim s lektinom *Duga*, koju su učenici čitali u 7. razredu, autora Dinka Šimunovića. Anketiranje provodim među **učenicima 7. i 8. razreda** naše škole uz dopuštenje ravnateljice. Ovim putem tražim i Vašu suglasnost za provođenje **ANONIMNE ANKETE**.

Ispunjavanjem dolje navedenog obrasca dajete suglasnost za sudjelovanje Vašeg djeteta u anketi. Hvala Vam na pomoći i suradnji.

SUGLASAN/SUGLASNA SAM da moje dijete _____ sudjeluje u
(ime i prezime djeteta)
anketiranju potrebnom za izradu diplomskog rada.

(potpis roditelja)

2. Presentacija za učenike prije provedbe ankete

I.

Kratak sadržaj

Čardaci – mjestašce smješteno na obroncima kamenita brda, a iznad rijeke Glibuše što je vijugala u podnožju kroz livade i trstike i dalje tekla brežuljkastim poljem

U Čardacima je živjela djevojčica Srna, čije je pravo ime bilo Brunhilda. Njezini roditelji bili su najbogatiji i najugledniji u Čardacima (serdar Janko i gospoda Emilija), čuvali su i pazili svoju desetogodišnju jedinicu kao kap vode na dlanu

Ljeto je u Čardacima vruće i sparno, a rijeka Glibuša mami svojom svježinom. I dok dječaci luduju jureći livadama i kupajući se, djevojčice ne smiju izlaziti iz kuće.

„Samo njihovi dječaci, mali Čardačani, smjeli su se pržiti na suncu i hladiti u mlakoj Glibušinoj vodi ne čekajući večer kao njihove sestre.

One su morale čekati zalaz nemilog sunca da s majkama prošeću po jedinoj čardačkoj ulici i tako pokažu nove i svijetle opravice. A dotada su morale ležati da im lišca ostanu njezna i bijela kakva moraju da budu u gospodskih djevojčica.“

„A radi toga što je bila žensko, kratili su joj mnoštvo stvari, pa i stoga što su bili bogatiji od drugih.“

II.

Druženje s dječacima i izlaganje žarkom suncu ne pristoji se dobro odgojenim djevojčicama, zato one tek uvečer izlaze s roditeljima u šetnju jedinom ulicom u Cardacima, odjevene u lijepe čiste haljinice, uredno počesljane, pristojnog ponašanja.

„Pa još si goloruka! Je li te ko vidio, Brunhilda? Kakva si to ti djevojčica!
– A je li na tebi sunce? Bože sveti, brzo unutra, Brunhilda.

I tako je Srna slušala svaki dan bezbrojne opomene za svoju lakoumnost, osobito kad bi htjela da učini nešto što se dopušta samo dječacima.”

„Valja da čuvaš zdravlje jer ti nijesi nikakav dječak. Njima ne može ništa biti. Ti valja da se čuvaš... i Bogu da se moliš”, završila bi uzdišući.”

„Serdar i Serdarovica mislili su da se ne pristoji njihovoj kćeri kad mu drago pjevati i koju god pjesmu, zato što je bila ženska i zato što još nijesu kupili glasovira.”

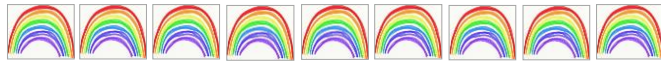
III.

I dok se roditelji u šetnji međusobno pozdravljaju ljubaznim pozdravima, skidanjem šešira i naklonima, one drže mamu ili tatu za ruku, šetaju s njima i stidljivo se smješkuju.

„Znala je da mora mirovati, čekati molitvu i večernju šetnju prašnom ulicom, pak opet molitvu, pred slikama, svijećama i umjetnim cvijećem.”

„I tako su jedno mimo drugo prolazili tiho i polako izmjenjujući gdjekeju riječ i vukući za ruke svoje djevojčice. Gospoda su katkad skidala šešire, a gospode naklanjale glavu držeći rubac na ustima i nosu da ne udišu prašinu.”

Srna je bila vesela i razigrana djevojčica, prekrasno je pjevala, redovito išla u crkvu, molila se, u svemu slušala roditelje i voljela ih kao što su i oni nju voljeli više od sebe samih. Zbog njezine živahosti, vesele naravi i gipkog tijela mještani su je prozvali Srna i to joj je ime izvrsno pristajalo.

IV.

Prigoda da se naigra do mile volje ukazala joj se kad su u jesen njeni roditelji trebali poći u susjedno selo Lug, zapravo u obližnje vinograde na Marčinkovoj glavici da poberu grožđe koje su kupili od dobrodušne udovice Klare, vlasnice vinograda. Sva sretna zaputila se Srna u društvu s dobrom udovicom Klarom i roditeljima put Marčinkove glavice.

„Udovica namolila Serdarovicu i Serdara da taj dan puste naskakati se Srni: ionako je niko neće vidjeti.

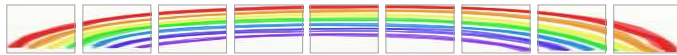
Molila i molila ona, a Srna trčala i trčala sad pred njima a sad iza njih i zavirivala u svaki grm i pod svaki kamen, pa joj se činilo da i nije na ovom svijetu.”

Putem je uživala. Sve ju je zanimalo, ni za trenutak nije zastajala. Ushićena udovica uživala je u Srninoj razigranosti, njenom veselju i igri i rekla roditeljima kako je šteta da tako živahno dijete nije sin.

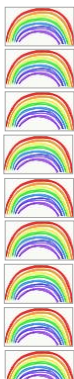
„No kad se jednoč zadihana povratila k roditeljima, čula je udovicu da im govori: ‘Grehota što vam nije sin!’”

Srna, koja se zadihana baš u tom trenu povratila k roditeljima, čula je udovičine riječi i one su čudno odjeknule u njenu srcu: zamislila se, primirila i kao da je nestalo njene veselosti.

„Ali se ujedanput zamislila i stala mirno hoditi držeći udovicu za ruku.”

V.

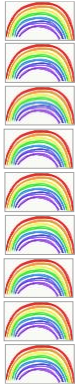

Na Marčinkovoj glavici obrasloj šumom i vinogradima bilo je dosta siromašnih seoskih kuća među kojima je najsiromašnija bila kuća Marčinkovih, poznata po kljastoj Savi. Kljasta je Sava bila nadaleko poznata vezilja i tu ne bi bilo ništa čudno da nije bila teški bogalj: naime, Sava nije imala ruke. Dok je još bila u kolijevci, svinja joj je odgrizla obje šake. Sava je odrastala u velikom siromaštvu i na brizi svojih roditelja.

„Ti su Marčinkovi bili na glasu radi kljaste Save koja nije ni jedne imala ruke, a bila taka vezilja, da je nema gdje se god čuje našega svijeta.

U čardačkoj su krajini žene i djevojke na glasu sa sitna i lijepa veza, ali ni jedna, ni izdaleka, ne veze tako krasno kao ta bezruka Sava.”

VI.

Stigli su na Marčinkovu glavicu i dok su Srnini roditelji otišli s radnicima u vinograd, udovica Klara i Srna naišle su na klijastu Savu. Sava je ipak udovoljila molbi dobre udovice Klare i ispričala joj sav svoj nesretni život: kako je dospjela u grad, tamo se udala, kako ju je muž materijalno iskorištavao, prevario i ostavio s tek rođenim djetetom, zbog čega se ponižena opet vratila svojim roditeljima.

„Zato te je i uzeo da mu radiš – veli Lukra, rodica njegova – ta ti si klijasta vlahinja!

Ja ciknem i pokažem mu dijete, a on meni: – Lijepa li djeteta! Ženskomu se ni Bog ne veseli. Eto je samo tebi...”

„Tako je Bog dosudio nama ženskima – reče joj – valja da trpimo zlo koje nam pošalje.”

„A da nijesam bila žensko, pa sve što nemam ruku, ne bih bila ovoliko isplakala, niti bi mi živjeti ovako omrznilo.”

„Nijesi je nikad ni imala, kćerke, dok si se žensko rodila. I ja sam se dosta napatila i kao žena i kao djevojka, a o sada i ne govorim!”

VII.

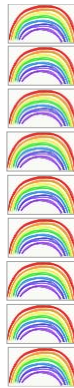
I dok su Srna i udovica Klara slušale ispovijest klijaste Save, u Lugu i okolnim selima pala je kiša nakon koje se na nebu pojavila prekrasna duga.

„Pogledajte lijepe duge, kolika je! U nas svi govore da kad koja curica protrči ispod duge, pretvori se u muško. Tako sam ja od djetinjstva slušala. Samo ne znam može li se protrčati ispod nje.”

Sava i Klara su se zapričale, a Srnu je priča koju je čula nagnala da počne trčati prema dugi. Trčala je preko polja, jurila i kad se izgubila iz vida Savi i Klari, shvatile su da je došla do Mrtvog jezera, kako su ga zvali i upala u njega.

„Srna sakupi sve sile, pa što je bolje mogla zatrči se u močvaru.”

„Ona je već vidjela sebe kao krasna i jaka dječaka kako se ispod duge vraća k roditeljima... a oni je grle i plaču od radosti, a ona...”

VIII.

Cijelu noć su ljudi tražili Srnu, ali nisu je našli. Njeno mrtvo tijelo isplivalo je tek peti dan. Srnini roditelji od tuge se preseliše u staru zapuštenu tvrđavu.

„No Srne nijesu dozvali. Našli su je i izvukli seljaci istom peti dan.”

Jesen je odjednom postala grozna, nigdje sunca, tuga se nadvila nad Čardake. Srdari su obitavajući u tom mračnom zapuštenom okruženju shvatili da je njihova Srna htjela postati sin zbog njihovog oštrog odgoja. Jedne večeri popeli su se na tvrđavu i držeći se za ruke, bacili se u nabujalu Glibušu podno njih. Tako se završila priča obitelji Srdar i njihove Srne koja je samo htjela imati bezbrižno i razigrano djetinjstvo.

„Časak su stajali crni i prignute glave na visokom bedemu nad provalijom kao da još nešto promišljaju, a zatim ih nestade u dubini.”

IX.

Pitanja za razmišljanje

- Jesu li u priči djevojčice smjeli isto što i dječaci?
- Smiju li danas djevojčice i dječaci činiti iste stvari?
- Trebaju li dječaci i djevojčice imati iste mogućnosti?

X.